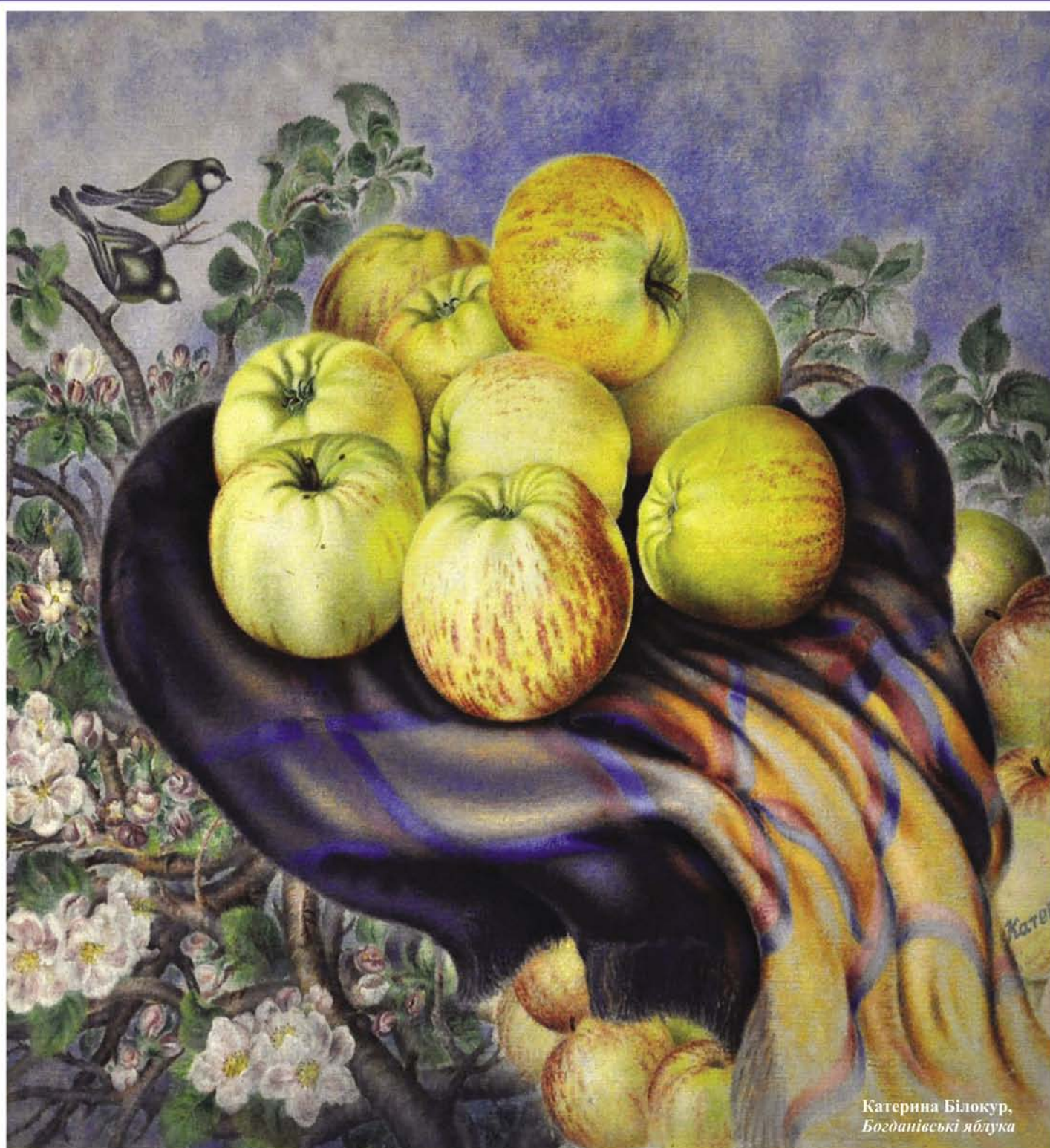


Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії



Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVI рік видання. № 264, червень, 2016



Катерина Білокур,
Богданівські яблука



І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...
М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошанка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнишан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Іван Франко і Румунія
- ❖ «Шевченків садок і Франкове поле» –
окрушина справжнього
- ❖ Останнє прощання великого Каменяря
з Гуцульщиною
- ❖ Чигирин і Тарасова гора – символи
єдності, правди і волі
- ❖ Г. С. Сковорода:
Пісня 20-а – «Сам ти... храм та град»
- ❖ У храмі слов'янської культури
- ❖ Україніка Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (XX).
Фольклористика
- ❖ «Груя – єднання карпатських вітрів...»
- ❖ Із сучасної румунської поезії:
Крістіна Марія Фірою
- ❖ Літо (Оповідання)
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

2016-й – рік Івана Франка

Іван РЕБОШАПКА

ІВАН ФРАНКО І РУМУНІЯ

На розгляд під таким кутом зору неповторної особистості класика української літератури Івана Франка з нагоди цього річчя з дня його народження і сторіччя з дня смерті існують незаперечні докази, адже в його естві чудово втілились як риси Франка-«раба волі» і прогресу, Франка-титана думки, Франка-митця, так і Франка-поборника розвитку дружніх зв'язків між народами і їхніми літературами та його відкритості до всіх народів і до всіх віків, включно і до румунського народу.

У Румунії ім'я Івана Франка вперше, здається, стало відомим 1880 року в статті найбільшого румунського поета усіх часів Міхая Емінеску *Ziarele din Iași aduseră curioasa știre...* (*Ясські газети принесли курйозну звістку...*), надруковану в ясській газеті «*Timprul*» («Час»)¹, в редакції якої Емінеску працював від 1 листопада 1877 до 15 лютого 1880 р. Інформації про Франка Емінеску перейняв з львівської газети «*Slowo*», з чого видно, що румунський поет знав польську мову (близьку до української, яку він знав з чернівецьких ліцейських студій, її посідання, згідно з думкою Джордже Калінеску, було оцінено «вісімкою», за десятибальною системою, чи – «десятькою», на думку інших румунських літераторів), а дана публікація доходила до Ясс, де тоді він працював. Цікаво б дізнатися, яким був профіль цієї газети і детальніші вістки про Франка в ній поміщені. Сприйняте з неї Міхаєм Емінеску стосується, по-перше, факту з біографії й побороної завзятості Франка, точніше, його арешту львівською поліцією, «перед приїздом імператора Франциска Йосифа у Галичину, бо Іван Франко, як пише Емінеску, «*avea de gând a înscena în Lemberg ori în alt loc vreo manifestație politică oarecare*» («мав намір інсценувати у Львові або в іншому місці яку-небудь політичну маніфестацію»). Після того як імператор покинув Галичину, резюмує Емінеску звістку із г. «*Slowo*», «*poliția-i dete drumul agitatorului. Acesta însă, în loc de-a se liniști, se grăbi de-a urma trenul împărătesc și de-a pleca, peste Colomeia, în Bucovina. În Colomeia se aflau adunați mulți studenți ruteni; dar ce se va fi pus la cale cu ei nu s-a putut afla. Poliția din Cernăuți, prinzând de veste, îl arestă din nou. Cu arestarea lui stă însă în legătură și arestarea altor oameni cu apucături melodramatice și anume a acelora cari, cu mult înaintea sosirii împăratului, au cutreierat satele*

românești și le-au sfătuit ca nu cumva să facă ovațiuni împăratului, pentru că nu e împărat românesc. Ce se va întâmpla cu ei se va vedea din cercetările tribunalului din Cernăuți» («поліція звільнила агітатора. Але він, замість того щоб заспокоїтись, поспіхом кинувся вслід за імператорським поїздом, щоб через Коломию добратися на Буковину. У Коломиї знаходилося зібраним велике число рутенських студентів; але який був їхній намір, не можна було дізнатися. Довідавшись (про намір Франка – *I.P.*), Чернівецька поліція арештує його знову. З його арештом пов'язаний арешт інших людей з мелодраматичними манерами, а саме тих, які перед приїздом імператора об'їжджали румунські села і радили, щоб ніяким робом не чинити йому овації, бо він не румунський імператор. Що з ними трапиться, видно буде із розслідувань Чернівецького трибуналу»). Румунські упорядники тома публіцистики Міхая Емінеску (*M. Eminescu, Opere, XI. Publicistică (17 februarie – 31 decembrie 1880), «Timprul», Editura Academiei Române, București, 1984*) відзначають (с. 568), що українські біографи Івана Франка (наприклад, І. Басс, *Іван Франко. Біографія*, Київ, «Наукова думка», 1966, с. 97-111) у цій звістці «знайшли ряд невідомих даних, які доповнюють картину революційної діяльності українського поета.

По-друге, Міхай Емінеску називає Івана Франка «*un agitator nihilist, publicist democrat-social și partizan al (acestui) om deosebit*», *Dragomanov* («нігілістичним агітатором, демократично-суспільним публіцистом і прихильником (цієї) визначної людини», тобто Драгоманова. Слід відзначити, що у своїх судженнях Емінеску покладається на визнаний авторитет Драгоманова, оцінюючи його як «*om deosebit*» («визначна людина»), «*fost profesor de Universitate*» («бувчий професор університету»). У Румунії Драгоманов взагалі відомий. Надто цікаво було б довідатись, які саме твори Драгоманова знав Емінеску. Знав він і про тісний зв'язок Франка з Драгомановим, якщо називає Франка його прихильником. Співвідносини Франка з Драгомановим в українському літературознавстві – загальновідомий факт. Теж цікаво було б дослідити, з яких джерел дізнався Емінеску про це.

(Продовження на 4 с.)

2016-й – рік Івана Франка

ІВАН ФРАНКО І РУМУНІЯ

(Продовження з 3 с.)

Хоча, правдоподібно, не знав румунської мови, оскільки баладу *Майстер Маноле* переклав з німецького її перекладу, а, можливо, і розумів її (розповів хтось з його дітей, як сусіди не могли порозумітися з прибулим румуном, направили його до Франка, який «довго з ним щось розмовляв»), Іван Франко виявляв неабияку відкритість і до румунського народу, його історії, культури і літератури, що входило в його методологічну настанову всеохоплюючого наукового висвітлювання явищ історії й культури, тим більш сусідських народів. Окремих Франкових праць про румунську історію немає, але добре її знання ним відчутне в присвячених іншим питанням розвідках, як *Стефан-воєвода. Пісня про Стефана, воєводу волоського*², в рецензії про працю А.І.Яцимирського *Романський митрополит Макарий и новооткрытая его славяно-молдавская летопись 1541-1551 г.*³, в якій Франко вказує спільні явища культурного розвитку румунів і українців. Франкові «вкраплені» зауваження-докази знання ним румунської історії зустрічаються і в інших його працях. Цікаво було б комусь вичерпно дослідити це питання.

Зразкове зацікавлення Франка румунським фольклором наявне в його розвідці *Колядка про святу Софію в Києві*⁴, в якій, поступаючи подібно засновникові румунської філології Б.П.Хаждеу, для висвітлення аспектів української народної культури Франко вдається до фактів з історії інших народів, отож, до широкого порівняльного контексту, в який для вияснення української теми включає ним же перекладену румунську баладу про спорудження монастиря Арджеш. Це наукове питання вже має свою історію, здійснену працями шановної бувшої викладачки Бухарестського університету Магдаліни Ласло-Куцюк⁵ і не менш ретельнішого дослідника українсько-румунських літературних взаємин колишнього викладача Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича Олексі Романця⁶. Певні деталі цього питання можна би заново переглянути. Доказів на інтригуючий здогад поета-академіка Єусебія Камілар (див. його статтю *Cântărețul făclilor libere*, «Gazeta literară», nr. 50, 1956; її переклад – у бухарестському томі до 150-річчя від

дня народження поета⁷), що Франко переклав би й інші румунські балади та народні румунські пісні ми не знайшли ні в рукописній спадщині Камілар (скромно представленій) у бібліотеці Румунської Академії, ні в Бухарестському музеї румунської літератури (в якому – ще менше його рукописних матеріалів). Це, однак, не виключає можливості майбутньої матеріалізації висловленого здогаду, хіба, може, глибшими розшуками у фраківській рукописній спадщині або деінде.

Наскільки глибоко міг «докопуватись» Франко до мислимого «переплітання» українського і романсько-румунського «коріння» можна судити з його розвідки *Овідій у Томіді*, місцевість, яку Франко «локалізував» недалеко «від устя Дністра в Чорному морі»⁸, на основі чого, або, може, й на основі інших аргументів Іван Лучук надрукував статтю *Овідій, перший український поет(!)*⁹, яка теж інтригує, бо ж відомо, що Овідій засланий був 7-го року н.е. особистим наказом римського імператора на окраїну керованої ним держави в місто Томіду (чи Томіс), де він написав останні свої збірки сумних елегій *Трістії* і *Послання з Понта*. Томіда же чи Томіс – це колишня грецька колонія, що знаходилася не в усті Дністра, а біля гирла Дунаю, на її місці розташоване сьогорішнє румунське добруджанське місто Констанца, в якому вже від недавна діє університет імені Овідія. Румунські поети, особливо починаючи від найдавніших, всіляко «напувались» його поезією. В основі же румунської мови лежить латинь, мова Овідія. Наскільки достовірні чи недостовірні обговорювані в подібних літературних розвідках факти – це одна сторона справи, цікавою й відрадною для нас залишається Франкова «націленість» на можливе, чи не передісторичне (як, до речі, сам уточнює – аж із часів біблійного апостола Андрія) коріння українсько-романсько-румунських відносин, в чому, щонайменше інтуїтивно, він, здається, не помилявся.

Зрушення тими же невтомними Магдаліною Ласло-Куцюк і Олексою Романцем і доопрацювання ними до певної міри іншого питання румунсько-українського франкознавства, якщо можна так висловлюватися, – це питання зацікавлень Франка сучасною йому румунською історією та літературою і його намагання знайти можливість взаємного інформування про здобутки румунської літератури в Україні та української в Румунії. Романець вважає,

2016-й – рік Івана Франка

що це питання одним з перших в 70-х роках XIX ст. зрушив М.Драгоманов: «Доволі заглянути в наші літописи і акти до XVIII ст., – писав він, – щоб побачити тисячі ниток, котрі в'язали нас з румунами, греками, сербами, болгарами (...)» (Громада. Українська збірка, Женева, 1878, с. 469). У *Розвідках Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство* (т. 1, Львів, 1899, с. 221) цілеспрямованіше підкреслюється потреба розробки цього питання: «... з огляду на стичність українців і румунів, народна словесність останніх повинна би звернути на себе велику увагу наших етнографів». Як впливає з *Матеріалів до культурної і громадської історії Західної України* (т. 1, Листування І.Франка і М.Драгоманова, К., 1928) до розробки цього питання саме Драгоманов закликав Франка, який сприйняв його сугестію. Редакція «Літературно-наукового вісника» (т. XVIII, 1902, с. 18) почала підшукати адреси «хоч десятих румунів, що вміють по-нашому і цікавляться нашим письменством». Франко особисто цікавився можливістю відвідати Румунію, знайти дописувачів-румунів і можливості розповсюдження журналу «Світ» в Румунії.

На жаль, як підкреслює той же Олекса Романець, і дане питання так і осталося в далеко недоопрацьо-

ваній стадії: «На сьогодні ще не зібрано всього (принаймні головного) фактичного матеріалу, ще не маємо більш-менш докладної бібліографії, оглядів літератури питання (українсько-східнороманських фольклорно-літературних взаємин)», – підсумовував Романець 1971 року¹⁰. По цей день і дане питання осталося недоопрацьованим.

Своє припущення-оцінку, що Іван Франко «з великою любов'ю ставився і до нашої [румунської – P.I.] літератури», що його «великий вклад полягає в ознайомленні з нею та в її популяризації в сусідній і дружній країні (в Україні – P.I.) в ті часи, коли надто мало народів цікавилися нею, яка знаходилася ще на своїх початках», Єусебію Камілар висловлюється, мабуть, на основі принагідних Франкових оціночних «вкраплень» про давню румунську літературу (?) в різних його розвідках та рецензіях. Це питання – інша, навіть ще не «розорана» нива франкознавства.

Інша подібна «нива» румунсько-українського франкознавства – це дослідження лексико-фразеологічних румунських запозичень чи спільних карпатських лінгвістичних конструкцій в мові Франка на основі давно задуманого словника його мови¹¹.

(Далі буде)

Примітки

1 Mihai Eminescu, *Ziarele din Iași aduseră curioasa știre...*, «Timpul», V, nr. 232, 18/30 octombrie 1880 (M.Eminescu, *Opere*, XI. Publicistică (17 februarie – 31 decembrie 1880), «Timpul», Editura Academiei Române, București, 1984, p. 373.

2 Вперше надрукована в ЗНТШ, 1907, кн. 1, с. 19-32, передрукована в ж. «Світ», 1907, nr. 12, с. 186-187, і в: Іван Франко, *Зібрання творів у п'ятдесяти томах*, т. 42, *Фольклористичні праці*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1984, с. 17-66.

3 Вперше надрукована в ЗНТШ, т. XCIV, 1910, кн. II, с. 224-226, передрукована в т. 38 (с. 479-481) вищезгаданого п'ятдесятичного видання творів Франка.

4 Вперше надрукована в ЗНТШ, 1907, кн. 4, с. 108-122, передрукована в 1908 р., у *Студіях над народними*

піснями, в ЗНТШ, 1912, кн. 6, с. 39-60, і в томі 42 п'ятдесятичного видання.

5 Magdalena Laszlo-Kuŝiuk, *Relaŝiile culturale româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*, Tipografia Universității din București, 1974; теж її: *Загадковість румунської балади*, в книзі: Магдаліна Ласло-Куцюк, *Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка*, Вид-во Мустанг, Бухарест. Див. і нашу статтю *Балада «Майстер Маноле» в перекладі Івана Франка*, у ж. «Наш голос», №№ 262 і 263, с. 4-7, 8-11 2016.

6 О.С.Романець, *І.Франко і українсько-молдавські літературні зв'язки*, у зб.: «Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник одинадцятий», Вид-во Львівського унту, 1964, с. 161-162; його ж *Ivan Franko și legăturile literare moldo-ucrainene*, у: «Limba și literatura moldovenească», Chișinău, 1964, pp. 33-39.

7 Єусебію Камілар, *Співець вольних вогнів*, у: Simpozion omagial «Ivan Franko. 150 de ani de la naștere// Ювілейний симпозіум «Іван Франко. 150 років від дня народження», Бухарест, Видавництво «RCR Editorial», 2008, s. 238-259.

8 Див.: Іван Франко, *Студії над найдавнішим київським літописом*, «Діло», 1912.

9 Іван Лучук, *Овідій, перший український поет*, у зб.: «Другий міжнародний конгрес українців», Львів, 1993, с. 295-296.

10 О.Романець, *Джерела братерства. Богдан П.Хаждеу і східноромансько-українські вз'язки*. Вид-во Львівського ун-ту, 1971, с. 16.

11 Див.: І.І.Ковалик, *Принципи укладання Словника мови творів І. Я. Франка*, у зб.: «Іван Франко. Статті і матеріали», Випуск В, Вид-во Львівського ун-ту, 1968, с. 174-183.

2016-й — рік Івана Франка

Богдан ДЯЧИШИН, член Української асоціації письменників, м. Львів

«ШЕВЧЕНКІВ САДОК І ФРАНКОВЕ ПОЛЕ» — ОКРУШИНА СПРАВЖНЬОГО

Шевченків садок і Франкове поле. Спроба прочитання / Андрій Содомора. — Львів: Априорі, 2014. — 104 с.

Золоті яблука на срібнім тарелі —
це слово, проказане часу свого.

Книга приказок Соломонових 25:11

Вже так побудовано людину, що все пізнає вона в порівнянні із тим, що було, що є і його впливом на життя, — все ж бо має свій початок і Слово було на початку, та й споконвіку в порівнянні з моментом моменту нашого життя. У всі часи небесної й людської історії Слово мало свої обов'язки: «Всяке слово, якщо за ним не буде справ, уявляється чимось даремним і пустим» (Демосфен). Дієве слово бачимо за справами... Тому Бог і показав нам, як енергія слова матеріалізується в дії на довколишній світ задля науки прийдешнім поколінням:

І сказав Бог: «Нехай земля вродить траву, ярину, що насіння вона розсіває, дерево овочеве, що за родом своїм плід приносить, що в ньому насіння його на землі». І сталося так.

Буття 1:11

Слово приносить плід, «що в ньому насіння». Слово-насіння плодоносить, засіває людське ество вірою, надією, любов'ю, коханням, добром, наснагою до праці — слово добротне, високохудожнє, повчальне, що побільшує духовність читача й утримує світ у рівновазі, про яку мусимо пам'ятати, щоб не загубитися в суєтній з'яві словесного перемішування й переливання з порожнього в порожнє...

Натомлений та зажурений, сідаю за стіл й читаю Шевченкових «Гайдамаків»:

Сміюся сльозами.

Дивлюся, сміюся, дрібні утираю...

Ходив я, та плакав, та людей шукав,

Щоб добру навчили...

Дивлюся, роздивляюся навкруги — куди йдемо, чого шукаємо, хто навчить добра?..

Йдемо до книжки Андрія Содомори, до рідної мови й думки ради-порадоньки питати; вона стукає у наше серце й розум перекладним, прозовим та

поетичним словом майстра. Її слід читати з теплим розумінням, щоби бодай дешиця з неї назавше залишилась у пам'яті й живила, виправдовувала непізнаєсть і високість нашого незнищеного духу, що не розсівається у Всесвіті, від якого залежить наше майбутнє («...а дух вернеться знову до Бога, що дав був його!» Екклезіаста 12:76).

Автор стверджує: «Читання — це теж мистецтво, теж переклад: те, що бачимо літерами й словами на папері, думки й образи, перекладаємо (переводимо, переносимо, пересаджуємо)». Переносимо в мозок і серце, щоби підживлювати, побільшувати наш дух життя й майбутньої надії.

Хоч скільки б не читав Шевченка і Франка, щораз натрапляю на моноліт думки, мислі, — багато ж важать вони для нас, нашого сьогодення, осягнення щоденного буття. А «Шевченків садок і Франкове поле» повертає читача до осмислення поезії великих українців «у контексті античної, загалом європейської літератури». Андрій Содомора здійснив самобутню спробу прочитання феноменального «Садка вишневого...» і Франкового «Безмежного поля...», проникнувши до глибин, і здійнявшись до вершин цих знакових для нашої культури віршів геніїв. Услід за автором мандруймо «стежками слова, а натомившись чи зажурившись, чуймо, наче до кожного з читачів звернений, тихий голос Кобзаря»: «Згадай мене, брате!»

Пам'ять — сльоза, як весняна роса, нею живемо вдень та вночі. Сльоза здебільше солоня й гірка, бо — болю много...

Автор книжки наголошує, що тільки серцем і духом вловлюємо Божественну силу поезії геніїв, рідної мови й запах землі у слові, і чуємо їх спільний невмирущий заклик: «А дай жити, серцем жити...» Ось висока магія селянської хати, коло якої твориться дійство життя родини, нарешті — тиша: — «Затихло все...» Невже — дівчата й соловейко?.. І враз із пам'яті — рідні «Сміються плачуть солов'ї»: «Я виразно почув журавлино-поважний голос української пісні»... (Михайло Коцюбинський). Пісня — завершення всього дійства життя...

(Продовження на 8 с.)

2016-й — рік Івана Франка

Юрій ЧИГА

ОСТАННЄ ПРОЩАННЯ ВЕЛИКОГО КАМЕНЯРА З ГУЦУЛЬЩИНОЮ

Іван Якович Франко — класик української літератури, велич світового значення. Знавець чотирнадцяти мов, автор близько шести тисяч друкованих творів. Протягом життя встиг зробити величезний внесок в історію української літератури, культури та науки. І разом із тим був людиною, яка зазнала складних життєвих випробувань.

Багато працюючи, Іван Франко фізично потребував відпочинку. Він знайшов мальовничий куточок Гуцульщини, в селі Криворівня, що на Верховинщині.

Починаючи з 1901 до 1914 рр. (окрім 1905 і 1906 рр.), Франко щоліта приїжджав на Гуцульщину.

У 2011 році вийшла книга «Спогади про Івана Франка», яку упорядкував професор Михайло Гнатюк. Вона, між іншим, містить цікаві дані про перебування Івана Франка на Гуцульщині в селі Криворівня, про його зв'язки з місцевими гуцулами, спогади мешканців Криворівні про перебування титана української літератури в цій мальовничій краї, оскільки це важливий «гуцульський» період його буття та творчості.

Ось що каже його одночасник Іван Ковалиця, лікар і громадянський діяч с. Криворівня: «Іван Франко майже щороку заїздив на літні ферії до Криворівні, прегарної місцевості нашої Гуцулії, де відпочивав в домі отця радника Волянського або в домівках гуцулів, кілька місяців перемешкував, відпочиваючи по тяжкій праці, вже схорований, та набираючи нової сили. За Франком потягли туди й інші українські вчені й письменники...»

Влітку 1902 року за рекомендацією Івана Франка та Володимира Гнатюка, вперше приїжджає на літні вакації у Криворівню Михайло Грушевський разом із своєю сім'єю, тут він працює над «Історією України-Руси». Сучасники Михайла Грушевського, головні Іван Франко, підтримують думку, що багато сторінок цієї роботи написано саме в Криворівні, де Грушевський купив просторий дім та ділянку землі.

Саме тут, у Криворівні, Іван Франко постійно спілкувався з М. Грушевським, В. Гнатюком, Ф. Вовком, М. Коцюбинським, Г. Хоткевичем, Дмитром і Володимиром

Дорошенками, О. Маковеєм, М. Жуком, М. Могульським, А. Крушельницьким, Ф. Красницьким, В. Щербаківським та іншими діячами української науки і культури, які приїжджали до Криворівні на відпочинок зі Східної України та Галичини. Тут вони гуртувались навколо Івана Франка та Михайла Грушевського і при зустрічі обговорювали різні наукові літературні і громадсько-культурні проблеми.

Криворівнянський священик О. Волянський у спогадах про Івана Франка розповідає про таку зустріч у його домі. Волянський писав, що поява Івана Франка та професора Михайла Грушевського в неділю на Службі Божій робила велике враження на населення, яке з ще більшою повагою ставилося до них за те, що не встидалися стояти в церкві між простими господарями і слухати разом з ними Службу Божу.

Пам'ятного дня 1914 року, коли розпочалася Перша світова війна, Іван Франко, вже важко хворий, набирався сил і здоров'я улюбій для нього Криворівні. Хворого письменника останні роки завжди хтось супроводжував у поїздах.

(Продовження на 8 с.)



Кімната Літературно-меморіального музею Івана Франка в присілку Москалівка, с. Криворівня, у колишньому будинку Василя Якіб'юка, в якому з 1906 р. по 1914 р. часто перебував І. Франко. У музеї зберігаються меморіальні речі, якими користувався Франко. Це ліжко, на якому спав письменник, стілець, на якому він сидів, столик, за яким працював; також годинник, який висів у господаря за життя Франка, лавка, на якій сиділи Франкові гості.

2016-й — рік Івана Франка

«ШЕВЧЕНКІВ САДОК І ФРАНКОВЕ ПОЛЕ» —
ОКРУШІНА СПРАВЖНЬОГО

(Продовження з 6 с.)

В задумі й ностальгії, тамуючи біль пам'яті (її неможливо заховати й оминати), читаю-перечитую «Франкове поле». У Франка не було коня, не було коня... Але тут озвався в мені рядок Горация: «... й за вершиком сидить чорна журба». Безмежне поле — як нескінченний біль. Франко шукає виходу з надскладної буттєвої ситуації, покладає надію на коня, що вихором летить по полю, по життєвському безконеччю, а перед ним — суходіл, море, небо, яким байдуже до його зболеного духу, однак нескореного, прагне волі у безмежному просторі, щоби життя не сковувало, гнітило свободу дій тягарем буденного обов'язку; це порив людського спротиву, мудрість і вантага думок бунтує проти незбагнених і незрозумілих рамок існування...

Цікаві думки та спостереження висновує майстер слова, аналізуючи й осмислюючи переклади цих двох віршів російською мовою. Що неперекладне — те неперекладне, і нема ради на такі речі, тим паче, коли мова про образи-архитипи, які ідуть у глибину нашої культури, української ментальності. Така вже багата й неповторно мелодійна, оригінальна наша рідна солов'їна.

Неможливо описати силу думок із прочитаного, та й не треба — кожен охочий сам почитає цю книжку. В ній Андрій Содомора не оминув жодної букви, думки високих оригіналів, покликуює нас

ОСТАННЄ ПРОЩАННЯ ВЕЛИКОГО КАМЕНЯРЯ З ГУЦУЛЬЩИНОЮ

(Продовження з 6 с.)

На той час письменника супроводжував 15-літній гімназист зі Львова, який був йому за секретаря (через запалення суглобів рук, Іван Франко не міг писати). У часописі «Свобода», який виходив для українців емігрантів у США, громадська діячка Олена Стасюк Мандзак писала: «Відвідувала я Целіну у Львові з початком липня 1914 року. Вона мешкала тоді при вулиці св. Антонія на партері (кімната і кухня). Я запитала в неї, де діти. Целіна сказала, що дочка на роботі, а сина (мав п'ятнадцять літ) забрав Франко в гори до Ворохти або на Буковину (не пам'ятаю)»

Отже, з хворим письменником був син Целіни Журавської-Загмунтовської, яку колись Іван Франко любив, але без взаємності. Цю інформацію я знайшов у «Гуцульському календарі» на 2016 рік.

20 серпня 1914 року гуцули Криворівні та приятелі тепло попрощались з дорогим для них письменником, бажаючи «До милого побачення!». Ніхто не

відчути незрівнянний смак поетичного слова. Якщо своє сприйняття й осягнення прочитаного ми зуміємо перенести цілковито в пам'ять, то побільшиться дух, дарований нам Богом. Якщо ми житимемо прочитаним, і серце наше заплаче невидимою сльозою, відчувши здатність насолоджуватися дивовижним плетивом зорових і звукових образів «Шевченкового садка...», пізнати глибоку самотність І. Франка, причому ніколи до неї не горнутися, — то час, присвячений на читання цієї книжки, зміцнить наше єство, двигне вперед нашу особистість.

Читання книжки ще й просто (ой, як же непросто це!) повертає нас пам'яттю до хати наших дитинства й молодості, «...де під вишиваними рушниками, — Шевченко в кожусі, у смушевій шапці, Франко — у вишиванці»...

Є книжки, які можна переповісти, а от виважені, перевірені життям та досвідом, писані душею й серцем, книжки Андрія Содомори треба тільки читати-перечитувати, насолоджуючись плином чуттєвого та думок, бо слово і час витворюють ту вічність, у якій митець живе і творить. Ми ж у своєму часовому проминанні часто невічні, а проте мусимо пам'ятати: «час не тільки забирає, а й дає, він і лікує, і, хоч який стрімливий, — тихо налягає на весло...»

Роздумуймо про наших геніїв слова, а також тих, які під їхньою тінню тчуть золоту мить словесного сьогодення, як це робить Андрій Содомора. Але таки читаймо, «...бо читати і не прочитувати — то не почитати» (Катон).

міг передбачити довготривалої війни і неостаність років життя Івана Франка.

Від'їжджаючи, Іван Франко через воєнні події кілька днів перебував у Ворохті, де, відвідуючи крамничку, зустрівся з місцевими жителями, із талановитим музикантом-срипалем Федором Гаврилюком, який сам виробляв музичні інструменти.

У Надвірній Іван Франко, хоч втомлений, з великою радістю і задоволенням зустрівся із просвітянами, висловлював надію на кращі часи, коли не буде ні жандармів, ні безвинних арештантів.

Після отримання Франком дозволу староства Надвірної, необхідного у ті воєнні часи, до потягу його проводжав великий гурт надворянців і також ворохтянців. Уже з вікна вагону він попросив, щоб заграли на трембіті. Трембітар грав довго, аж поки не рушив поїзд. Це було прощання письменника з Гуцульщиною, з горами і людьми, яких він так любив.

Іван КІДЕЩУК

ЧИГИРИН І ТАРАСОВА ГОРА —
СИМВОЛИ ЄДНОСТІ, ПРАВДИ І ВОЛІ

(Нарис-присвята до 155-річчя від перепоховання Тараса Шевченка)

Обніміться, брати мої,
Молю вас, благаю.

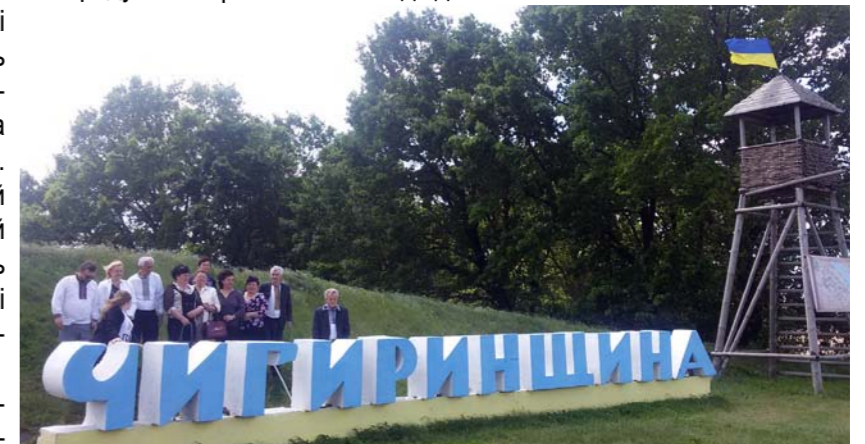
Т. Шевченко

Кожний закордонний українець, коли ступає на землю України, відчуває свою прабатьківську приналежність, однокровність та однокорінність з своїм українським, тобто руським родом, що походить з древньої княжої доби могутньої держави Київської Русі, її хрестителя Св. Володимира Великого та його бабусі княгині Ольги, першої християнки на руській землі, жінки хороброго князя Ігоря Святославовича.

На Україні ми на повні груди вдихаємо свіжого повітря прабатьківської землі, ніздрі лоскоче аромат весняних трав, квітів, розцвілих кущів та дерев: калини і бузини, акацій і каштанів, що простягаються обабіч степових доріг, якими прямує на схід до Канева делегація українців Сучавського повіту Румунії, любуючись красою полів, що лежать, мов на долонях, під чистим небом і вигріваються на сонці морями золотогривого ячменю, буйно-зелених пшениці та жита, кукурудзи та картоплі і, певне, промислових, олійних рослин соняшника, ріпи і сої. Де-не-де з-поміж дерев виблискують просторі, світлі стави, оточені зеленим комишем, а села відгадуєш за перехрестями доріг та дорожніми знаками і автозупинками, біля яких українські господарі землі продають весняні овочі та фрукти, м'ясопродукти та різні харчі, або навіть і мистецькі вироби туристам, яких зустрічаєш ледь не в кожній місцевості, у чайнях, кафе-барах, їдальнях та ресторанах, на всіх модерних автозаправних станціях. Скрізь краса і багатство, багатство й краса, а сама Україна — небесний рай на землі, якому не даремно завидують такі самі браття росіяни, які в останні роки засівають горем святу землю Володимира Великого.

За милуванням чарівними краєвидами та піснями чудового гуртка «Негостинські голоси» скороталась відстань між митницею Серету та межею Черкаської області, і вже на підвечір — зустріч-сюрприз з першими газдами Черкащини, паном Миколою Раком, інженером-фермером Великої Севастіянівки та райгологою Христинівки паном Бордуном Анатолієм і кількома дівчатами-красунями в українських традиційних костюмах та з величезним

короваєм, майстерно уквітченим традиційними оздобами, з яким нас привітали так гостинно. Наш очільник Борислав Петрашук, замголови Сучавської організації СУР та голова новозаснованого в Сучаві культурно-освітнього Товариства ім. Тараса Шевченка «Просвіта» сердечно подякував щирим господарям, а я підкреслив, що Союз українців Румунії старається зберігати нашу українську ідентичність школою, церквою, книговиданням, українськими часописами і журналами та всіма культурними подіями. В честь Шевченкового 200-річчя фінансуванням СУР було видано низку книг, дві з яких («Наш Шевченко», мій власний доробок на ниві шевченкіани, та «Шевченко у піснях» у співпраці з покійним композитором і фольклористом Андрієм Плішкою) я подарував гостинним газдам на знак великої шани українців Румунії до невмирущого Кобзаря української доли-недолі. Інший сюрприз чекав нас у парку Тараса Шевченка в селищі Велика Севастіянівка, де нас ждали учні місцевої школи, викладачі та молодь села на чолі з мером Василем Поліщуком, які нас привітали піснями. У відповідь ми подякували за теплу гостинність, обдарували газдів книжками, знову заспівали кілька пісень з шевченківського репертуару, приготовленого Миколою Крамарем, і дали інтерв'ю райтелебаченню Христинівки та відвідали величезний пам'ятник-obelisk



на честь сотень павших сільських героїв у Великій Вітчизняній війні, що гордо височів на пагорбі-могілі спільних жертв, імена яких записані навіки на чорному мармурі перед велелезним ставом, одним із 50-и, які знаходяться в колишньому козацькому героїчному селищі.

(Продовження на 10 с.)

ЧИГИРИН І ТАРАСОВА ГОРА – СИМВОЛИ ЄДНОСТІ, ПРАВДИ І ВОЛІ

(Продовження з 9 с.)

Пізно, вже темним вечором, коли Тарасова гора в Каневі купалася у зливів перед великим святом перепоховання Т. Шевченка, у супроводі нашого друга Валерія Назаренка, радника губернатора Черкащини, ми, щасливо зворушені першим днем подорожі, прибули у Шевченківський Національний Заповідник Канева.

Другий день візиту продовжував готувати нас до величезного свята перепоховання найбільшого Сина України на рідній Черкащині, приготувавши подорож слідами величної історії України, зображеної у творчості Кобзаря, зокрема козащини, у Чигиринській столиці, де нас ждав Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», заснований у 1984 р., в якому працює з 1995 р. Музей Богдана Хмельницького, заснований в честь 400-річчя з дня народження гетьмана. До історико-архітектурного комплексу входить резиденція Богдана Хмельницького, Замкова гора з монументом ознаменування визвольної боротьби українського народу, фортеця-бастіон Петра Дорошенка, церква Св. Петра і Павла (відбудована коло руїн автентичної церкви), каплиця Св. Покрови, рідний Суботів з церквою Св. Іллі – родинна церква-усипальниця, де похований Богдан Хмельницький, урочище Холодний Яр – лісовий масив семитисяч гектарів – історичне місце Визвольної війни України – пам'ятки Коліївщини, Гайдамаччини, партизанщини, де зберігається Дуб-велетень Максима Залізняка, героя шевченківської поеми «Гайдамаки», пам'ятник Братська могила у пам'ять жертви жителів села Буда, розстріляних німцями за допомогу партизанам (див. Заповідник «Чигирин», Черкаси, 2013). Жива історія козацької слави описана святим словом Шевченка, бо вона «Ніколи не умре, не загине», як не загине історія його пригнобленого народу.

Тарас Шевченко як апостол свого народу молиться, просить Бога спасти і судити його по своїй волі, але благословити силою слова, щоб він міг допомагати своїм ближнім звільнитися від рабства: «Боже, спаси, суди мене /Ти по своїй волі./Молюсь: Господи, внуши їм / Усі мої глаголи, /Бо на душу мою стали /Сильні, чужії./ Не зрятъ Бога над собою,/ Не знають, що діють» («Псалми Давидові», 52-53, с.70). Боголюбний поет певний, що Спаситель заступиться за «добріі люде, заковані, в неволю». «Бо Господь любить свої люди./ Любить, не оставить» (Там само, Псалом 93, с.278) і «Воцариться в дому тихих!.../ Од віка до віка» (Там само, Псалом 132, с.279). Шевченко мріяв, щоб здійснилась козацька батьківщина, яку будував Богдан Хмельницький і навіть спробував в Петербурзі заснувати «Чигиринський Кобзар» на знак безмежної любові до колишнього гетьмана, Черкащини і її столиці

Чигирин, з Суботівим, Холодним яром, Січчю, Коліївщиною, Гайдамаччиною тощо. Цій волелюбній землі Т. Шевченко присвятив твори «Гайдамаки» (1844), «Розрита могила» (1843), «Княжна» (1843), «Чигирине, Чигирине» (1844), «Хустина»(1847), «У неділеньку святую», «Заступила та чорна хмара» (1848) та як маляр створив офорти «Дари в Чигирині», присвячені козацькій раді 1649 р., «Чигирин з Суботівського шляху» та «Чигиринський дівочий монастир» (1845), «Богданова церква у Суботіві», «Мотрин монастир» тощо, – це дорогі йому місця, як і вся Україна. Тарас Шевченко змальовує одночасно окривджену українську землю та божественну красу її, духовну красу свого народу, розп'ятого колись і сьогодні, бо ті ж самі брати росіяни і свої «перевертні» потоптали угоду Переяславської Ради і зараз Європейські угоди: «І москаль, мої милі,/ москаль розриває...!.../А тим часом перевертні,/ Нехай підростають/ Та допоможуть москалеві/ Господарювати!.../ Поможіте, недолюдки,/ Матір катувати» («Розрита могила», Кобзар, К., 1987, с.178). Музей присвячений великому гетьману України, борцеві за її державність, який просив Бога, щоб не померти, поки не побачить вільну, незалежну свою батьківщину, як свідчить один із текстів, що міститься в



музеї. Але, на жаль, помре Богдан і Юрась, син його, і Петро Дорошенко в кайданах, і розбитий буде Чигирин та розрита його власна могила у Суботіві...

Ми вповні зрозуміли невиліковний жаль національного поета України і на третій день подорожі з болем у душі ждали зустрічі з духовним батьком на Чернечій горі, сьогодні Тарасова гора, біля сивого Дніпра, єдиного вічного символу України, яким Шевченко свідчить про безсмертну його батьківщину, бо кажуть: «В українців стільки багатства, скільки Шевченка».

Вранці 22 травня біля Успенської церкви Шевченківського Заповідника, де відбулись Молебень за поета та запалення свічок, зібралась величезна колона цінителів генія України, перед якою черкаські студенти

несли на руках майже десятиметровий жовтоблакитний прапор України і символічний шевченківський заклик на плакаті: «Обнімітесь, брати мої./ Молю вас, благаю». І справді, до підніжжя Тарасової гори люди поспішали з квітами в руках, а вздовж дороги діти, учні, молодь і перехожі стрічали нас пісню та вітали квітами. Інші на дніпровській пристані Шевченка ждали з холодними напоями, їжею, мистецькими традиційними виробами: вишиванками, іконами, портретами поета, живописними картинами тощо. Під Чернечею горою ховається козацька церквя з пам'ятником Івану Підкові, де учасники кладуть квіти герою шевченківської одноіменної поеми, борцеві за волю славної України: «Було колись на Україні,/ Ревіли гармати,/ Було колись – запорожці/ Вміли панувати».

Від підніжжя Тарасової гори учасники піднімаються сходами до могили Шевченка, куди 155 років тому «люд хрещений», впрягшись до козацького воза, накритого червоною китайкою, як згадує з пафосом близький друг Шевченка Григорій Честахівський, що здійснював заповіт поета, «повезли діти свого батька, що повернувся з далекого краю, до свого дому». Носячи руками глину, насипали високу могилу, поставили дубовий хрест, який був замінений у 1884 р. чавунним великим хрестом, що зберігся до 1923 р., коли радянська влада викинула християнський символ, на його місці в 1939 р. був зведений величний пам'ятник, який оновленим залишився по досі. А чавунний хрест замість могили був поставлений коло музею!? (див. Світлана Брижицька, «Подія на Чернечій і долі людей», Черкаси, 2013). Сьогодні під Тарасовою горою лунають пісні кобзарів, славних дуетів, квартетів, квінтетів і різних музичних мінігуртів бандуристів, лунають пісні на слова Шевченка в українському саду божественних пісень.

Біля величної могили Тараса в глибокій тиші починається панахида, а на її завершення протоєрей Успенської церкви окреслює геніальну постать поета-мученика за волю України і пояснює феномен українського Кобзаря любов'ю до Бога і людей, до українського народу та України, бо його твори більш як півсторіччя продовжують просвічувати народ, закликаючи до єдності, волі і братолюб'я. Учасники ревієму покладають квіти на могилу поета і кланяються своєму просвітителю за його мученицьку вірність, мужність, духовну розраду й пораду. Після цієї урочистості виступають очільники народу, губернатор Юрій Ткаченко, голова обласної ради Олександр Вельбувець, мер Канева Ігор Ренькас, народні депутати Черкащини Олег Петренко та Владислав Голуб, експедитати Леонід Даценко та Ігор Єрисько і Микола Галченко, ректор Черкаського університету Олександр Черевко, народна майстриня Олена Таліженко, священники та бійці АТО і ін., які говорять про унікальну

постать поета, маляра і людини Шевченка, феномен, що вражає людство своєю непохитністю, поетичною і малярською зразковістю. З надзвичайним подарунком для музею виступив боєць Ілля з Миколаєва, який приніс обгорілий альбом І. Дзюби «Вічний як народ», бо врятована книжка із згарища школи в Широкинім доказує, що слово «Кобзаря» і Шевченко – вічні. На жаль, на Тарасову гору, гору єдності, правди і волі вже третій рік не приходять урядовці Києва, щоб послухати народ, немов би забули світову постать Шевченка та своїх виборців, що голосували за них та зараз проливають кров на Сході і страждають, тяжкими жертвами захищаючи Україну від наступу сусіда. До гори єдності, правди і волі прийшли члени Народного руху та громадяни і принесли до Шевченка свої скарги на плакатах, щоб захистити Україну від злочинства, війни, від злодійських офшорів та астрономічних тарифів.

Коли залунали на цілий Заповідник бандури, вірші і пісні на слова невмирущого Кобзаря, тиша і радість охопили людей, а оплески свідчили славу йому.

Румунську делегацію українців запросили в Музей Шевченка, де Борислав Петрашук зі мною представили діяльність Союзу українців Румунії та новозаснованого Товариства ім. Т. Шевченка «Просвіта», розповіли про заходи по вшануванню Шевченка у Румунії, як щорічні «Шевченківські дні» та видавничі присвяти великому поету, окремі з яких ми подарували музею. У відповідь працівники музею на чолі із заступником директора Світланою Брижицькою обдарували нас відзнаками «200-річчя Тараса Шевченка», гербом Черкащини та рушником «Дерево життя». Пані Світлана ще подарувала нам свою працю «Події на Чернечій і долі людей» (Про заміну чавунного хреста на могилі Шевченка) і запросила «Негостинські голоси» заспівати біля Тарасової могили, де у їх виконанні пролунали пісні на слова Тараса Шевченка «Думи мої, думи мої» і «Садок вишневий коло хати» (музика М. Волощука), «Там, де сивий Дніпро» (слова В. Семейка і музика Кузьми Смаля) та «Дитяча присяга» (слова І.Кравченка, музика А. Плішки), які породили у глядачів симпатії, а нам створили почуття взаємного вдволення від унікальної зустрічі на Тарасовій горі.

Вірші та пісні на слова Шевченка лунали цілий день на березі Дніпра, коло підніжжя Тарасової гори, гори єдності, правди і волі, а люди слухали і рожались до пізнього вечора. Рано-вранці наша делегація вирушила в дорогу додому, узявши з собою незабутні враження про зустріч з Шевченком на Чернечій горі та історичним Чигирином на батьківській землі, яких жоден українець ніколи не забуде, бо це – святині українського народу, що ведуть нас до світлого майбутнього, яким обдарує Господь Україну: миром, непохитною державністю і справжньою незалежністю. Слава Україні!

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

РЕЦЕПЦІЯ ЖАНРУ ПСАЛМА У ТВОРАХ ВОЛОДИМИРА МОНОМАХА

Історія рецепції псалмів в українській літературі була б неповною без уявлень про їх інкорпорацію у структуру українських середньовічних текстів. Одним із перших авторів в українській літературі, у творчості якого Псалтир посів важливе місце, був князь Володимир Мономах.

Творча спадщина Володимира Мономаха вже достатньо повно вивчена українськими та зарубіжними істориками й літературознавцями. Про неї (й зокрема про "Повчання Мономаха своїм дітям") писали І. Бетко, М. Грушевський, Т. Копреєва, Д. Ліхачов, В. Мільков, П. Толочко, М.-Л. Чепе, Д. Чижевський та ін. Однак ніхто з цих дослідників не займався дослідженням впливу жанрових особливостей псалмів, їх структурних особливостей на жанрові характеристики Мономахового "Повчання". Тому основна мета цієї публікації – спроба дослідження власне задекларованого впливу. При цьому слід розв'язати такі завдання: розглянути основні етично-релігійні модули, які виокремлює у Псалтирі Володимир Мономах, переносячи їх у свої твори; показати, як *суб'єктно/об'єктні* взаємини Псалтиря вплинули на жанрову структуру "Повчання".

Петро Толочко стверджує, що хронологічно "Повчання" охоплює півстоліття, від 1066 до 1117 р. Воно складається з двох частин: власне повчання і книги життєвих шляхів Мономаха – короткого літопису його княжих перемог і мандрівок по Русі[-Україні]" [12, с. 283]. Зауважмо відразу, що цей дослідник навіть не помічає того, що перша частина твору безпосередньо пов'язана із Псалтирем і впливає на структурування виокремлених ним двох інших частин твору.

Михайло Грушевський, розглядаючи Мономахове "Повчання", наголошував, що ця "пам'ятка з історично-побутового і культурного погляду незмірно важна, а з літературного – менше. Деякі вирази показують, що Мономахові були звісні візантійські поучення дітям, в тім роді, як включені до Святославових "Ізборників", але він мало дбав про формальне подібання, про якусь гарну заокруглену форму і логічну зв'язність своїх гадок". Цю хаотичність М. Грушевський добуває в тому, що князь Володимир "починає купою цитат "от книг", слабо пов'язаних між собою, впадає в молитву до Богородиці, почавши нарешті, потім поучення дітям, ще довго не може вибрати з побожних метикувань і раз-у-раз збивається на них серед різних практичних порад" [6, с. 78].

На відміну від Михайла Грушевського Дмитро Чижевський відзначав струнку побудову Мономахового твору. Після коротенького вступу, де він розповідає, що "сидячи на санях, помислив я в душі своїй і воздав хвалу Богові, що він мене до сих днів, грішного допровадив", і "тому [...] слухавши цю грамотку, не посмійтеся, а кому [вона] любя [із] дітей моїх, – нехай прийме він її в серце своє і не лінуватися стане [...]" [3, с.

454], йде "перша частина – релігійно-морального характеру, з рясним ужитком текстів Св. Письма та релігійних цитат. Друга частина подає світські поради, переважно щодо політичної моралі [...]. Третя частина пояснює попередні поради князя на прикладі його власного життя. [...] Плян у цілому добре побудований" [13, с. 104]. Мономахове "Повчання" можна було б розділити й на інші частини, однак для нас важливою є перша, безпосередньо пов'язана із Псалтирем.

Одним із важливих елементів юдео-християнської традиції були "гадання" ("ворожіння") на Псалтирі [див.: 14]. Класична процедура тестування засобами проективних методик, наголошує Мирослава-Любомира Чепе, передбачає "фіксацію реакцій тестованих осіб на певні тестуючі стимули – плями, незакінчені речення тощо, зміст яких не передбачає чітких відповідей, що, у свою чергу, дає змогу людині "проекувати" на невизначений матеріал свої почуття, потреби, настанови і ставлення до життя. На основі попереднього вивчення характерного патерну реакцій представників різних груп популяції та зіставлення його з реакцією досліджуваного роблять висновок про особливості психологічного статусу досліджуваної особи, розрізняють ознаки затамованих імпульсів, захисні механізми та інші "внутрішні" аспекти (неусвідомлювані конфлікти, страхи, джерела хвилювання) особистості" [14, с. 345–346].

У контексті ж простору релігії та культури Ірина Василевська добуває в такому "ворожінні" на Псалтирі перехід у "все більш мирську «сферу»": йдеться про те, що "миряни за допомогою гадання по тексту шукали вихід із важких життєвих ситуацій. На полях рукописів були короткі пояснення, як трактувати псалом, на якому розкрилася книга". У слов'янських звичаях навіть побувала "спільна традиція пояснення гадання того чи іншого псалма" [2, с. 121]. Водночас Псалтир "сприймався як текст, який має певні магічні властивості; цим пояснювалася традиція читання псалмів при лікуванні хвороб, цитування їх у замовляннях і гаданнях; [цю] книгу брали із собою в дорогу як талісман-оберег" [2, с. 122]. Відомим прикладом гадання на Псалтирі в українській літературі та історії вважається цитата з "Повчання" Володимира Мономаха: згадуючи про одну з котор (міжусобиць) між князями, яка посіяла смуток і сумніви в його душу, автор оповідає що "взявши Псалтир", він "в печалі розігнув його" і прочитав власне псалом 51, який був парафразом душевного сум'яття Мономаха: "Чого печалуєшся, душе [моя]? Чого непокоїш мене?" [3, с. 454]. Дмитро Ліхачов наголошує, що Псалтирем часто користувалися в Русі-Україні для ворожіння: "Існували навіть особливі псалтирі для ворожіння, під основним текстом яких було поміщено примітки, які пояснювали "пророче" значення

псалтирного тексту. Той, хто ворожив, навмання розкривав Псалтир і читав місце, яке йому відкривалося, і примітки до нього, якщо вони були" [8, с. 435].

М.-Л. Чепе пише про це "ворожіння" так: Псалтир затискали долоньями рук і клали корінцем обкладинки на стіл, потім руки швидко розводили – книжка розкривалася на якійсь сторінці. За своїм соціальним статусом Мономах міг мати власного Псалтиря. Логічно буде припустити, що Мономахів Псалтир під час ворожіння частіше розкривався на тих сторінках, які були ним "зачитані". Таким чином, порядок цитування відповідатиме ранговому місцю важливості тем, до яких найчастіше звертався Мономах у процесі читання. Чим раніше цитується той чи інший псалом, тим суб'єктивно важливішою була його тема для Мономаха. По-друге, за законами психологічного захисту, з тексту, що "випав", будуть випускатися якомога більш загальні й нейтральні місця, тобто цитована і нецитована частини псалма перебувають, на нашу думку, у відношенні свідомого-підсвідомого у психіці людини: нецитована частина міститиме заборонені, витіснені теми, тінь особистості" [14, с. 348 – 349]. Такий підхід дає змогу цій авторці на основі "ворожіння" Володимира Мономаха зробити достатньо переконливий аналіз психопортрета князя.

Деякі дослідники заперечують, що великий князь київський ворожив на Псалтирі. Д. Чижевський, наприклад, у примітці зауважує, що "маємо тут у дійсності зовсім не ворожіння, а спробу знайти духове посилення в улюбленій книзі" [13, с. 104]. Т. Копреєва вторить Д. Чижевському: "Мономах розкриває Псалтир не для того, щоб ворожити, а для того, щоб знайти словесне вираження почуття, яке його охоплює" [7, с. 95]. Як нам видається, такі твердження не суперечать своєрідному "ворожінню", намаганню за допомогою сакрального тексту отримати відповіді на екзистенційні проблеми, певним чином упорядкувати їх для себе.

Як видається, оте "ворожіння" на Псалтирі стає для Володимира Мономаха одним із стимулів і для написання свого своєрідного заповіту дітям: "А потім зібрав я слівця сі любі, і склав по порядку, і написав". І додає: "Якщо вам останні не до вподоби (з контексту можна зрозуміти, що йдеться про його ідеї та думки. – В. А.), то попередні хоча прийміть (тобто ті, що запозичені ним з Псалтиря та інших сакральних джерел. – В. А.)" [3, с. 454].

Про важливість місця, яке посідав Псалтир уже в перші століття після прийняття християнства в Україні-Русі писав С. Протопопов: "Виписки з Псалтиря, які подибуємо у "Повчанні" Володимира Мономаха, свідчать про те, що Псалтир був дуже поширеним і користувався особливою любов'ю у грамотних людей того часу [...]. Псалтир у давнину був у вжитку в тому значенні, що з нього починали вчити дітей грамотності, до нього зверталися, шукаючи втіхи в життєвих негараздах, і, нарешті, його читали над померлими" [11, с. 251].

Якщо говорити про жанрове означення "Повчання", то Володимир Мономах називає його "грамотицею". Т. Копреєва зауважує, що це, отже, "світський, хоч і не

діловий твір, оскільки він звернений не тільки до "дітей", а й до широкого читача [...]. Сам автор, очевидно, не вважає свою "грамотицю" ні посланням у строгому значенні слова, ні заповітом" [7, с. 101]. Стержем, який об'єднує різножанрові частини твору, є світовідчуження автора, зокрема й цитати з Псалтиря. Загалом же – цей твір має гетерогенну форму, яка об'єднує в собі "високі та ділові жанри" [7, с. 107].

Автори монографії "Давньоруські любомудри" зауважують, що "Повчання" написано за взірцем візантійських "князівських зерцал". У ньому Володимир Мономах "розробив систему моральних імперативів для світської особи, яких, судячи з існуючих історичних свідчень, намагався пильно дотримуватись особисто" [5, с. 194]. Вони ж справедливо (на відміну від багатьох попередніх дослідників, особливо радянських – таких, як І. Будовніц, М. Козлов, Д. Ліхачов, які найчастіше трактували творчість Мономаха в контексті "суспільно-політичних ідей"), розглядають творчу спадщину князя Володимира "з позиції прагнення до істини, якою, безсумнівно, були Бог і християнське вчення". Насамперед для цих творів характерне "гостре переживання особистого перебування у світлі Істини, індивідуальний спосіб осягнення її "онтологічної присутності" та потреба її вербалізації, які можуть бути детоновані будь-чим – читанням Псалтиря, [окремою] подією [...]" [5, с. 197].

Сергій Аверінцев вказує на особливу будову Псалтиря, де, на його переконання, "перший псалом – це вступ до всього Псалтиря загалом", і що його "не назвеш без додаткових зауваг і «піснеспівом», що його вигляд не цілком типовий для богослужбово-гімнографічного жанру". Кажучи ширше, цей псалом "не зовсім молитва; тобто не один із тих громоподібних, страдницько-прохальних або подячно-тріумфальних звертань до Бога, з яких складається більша частина Псалтиря. Його призначення – інше. Він передує перед усіма іншими псалмами, як молитві передує роздум у тиші. [...] Тема інших псалтирів – життя людини перед лицем Бога. Не тільки радощі та смуток, перемоги й скорбота (або, як у Псалмі] 50/51 вина і розкаяння) творять тканину цього життя. У цю тканину, в *тканину молитви, можуть по своєму вплітатися і роздуми* (курсив мій. – В. А.)" [1, с. 23 – 24].

Власне "Повчання" Володимира Мономаха стає цікавим прикладом дифузії та імплікації сакрального й ліричного первнів у світському письменстві Середньовіччя, оскільки тут дуже яскраво проявляється одна з важливих жанрових деталей псалмів, яку зауважив С. Аверінцев. Йдеться саме про різні типи *суб'єктно/об'єктних* взаємин, які структурують внутрішньожанрові простори псалмів: "Загалом усі так звані життєві питання в такому контексті – питання людини, яка живе життям перед Богом, до свого Бога. Так само й повчання, які час до часу зустрічаються в Книзі Псалмів, звернені до людей від імені цієї людини, а, остаточно, від імені цього Бога, включені в контекст розмови цих двох; такими, наприклад, є Пс. 52/53 або 77/78". Зокрема темою першого псалма саме є "сама така людина" [1, с. 24].

(Продовження на 14 с.)

РЕЦЕПЦІЯ ЖАНРУ ПСАЛМА У ТВОРАХ ВОЛОДИМИРА МОНОМАХА

(Продовження з 13 с.)

Таким чином, саме перший псалом є особливим художньо-сакральним вираженням віруючої людини, яка намагається стати своєрідним посередником між людиною та Богом. Мономах вибирає для себе у “Повчанні” цілком симетричну роль до ролі автора, задекларованої у першому псалмі, а сам Псалтир загалом стає для князя Володимира своєрідною матрицею побудови *повчання*, формою передання принципів християнської і світської поведінки для своїх нащадків, власне, варто повторити ще раз слова С. Аверінцева, мовлені від імені людини, “яка живе життя перед Богом” і звертається до своїх дітей “від імені цього Бога”.

Помічені С. Аверінцевим особливості *суб'єктно/об'єктних* взаємин Псалтиря стають для Володимира Мономаха важливим засобом структурування “Повчання”.

Власне перша частина твору “починається текстами із Псалтиря, вибраних з тих місць, що читаються в перший тиждень великого посту” [13, с. 104]. Мономах добирає із Псалтиря ті висловлювання, що “головна їх тема – загибель грішних та спасення праведних [...]”. Виписавши ще моральні поради юнакам з “Повчання” Василя Великого” та, можливо, “Ізборника” 1076 р. [13, с. 105]. Загалом же, як зауважує В. Мільков, найважливіші заповіді “Повчання” Володимир Мономах “формулює методом підбирання прямих цитат із псалмів” [9, с. 307]. Він закликає своїх потомків ненастанно пам'ятати про Судний день (есхатологічний мотив у його творах є власне лейтмотивним). Саме праведне життя “перед лицем Господа” стає тією екзистенційною стратегією, яка, на його переконання, гарантує християнське спасіння у потойбічному житті. Розгортаючи тезу про Бога як про грізного й присіпливого Суддю, він нагадує: “Найперше задля Бога і душі своєї, страх майте Божий у серці своїм [...]” [3, с. 454].

Володимир Мономах наводить у своїх роздумах дещо змінену цитату із псалмів 41 та 42 (“Уповай на Бога, тому що я буду славити його” [3, с. 454]). Щодо цієї цитати дослідник наголошує, що в ній “звучить сповідальний мотив, тоді як у Біблії (власне Псалтирі. – В. А.), яка слугувала вихідною основою висловлювання, мова йде про прославлення Бога [...]”. Внесенням таких коректив акцент зміщується на есхатологічне очікування майбутньої нагороди”. Однак дуже показовим є те, що давньоукраїнський письменник “і в цьому випадку, й у інших допускає можливість правки біблійних текстів: “Відходячи від Святого Письма, він розвиває ідеї, сформульовані в інших місцях священного біблійного кодексу. На пам'ять про посмертну нагороду вказують кілька разів повторювані цитати, де йдеться про те, що смиренні і праведні унаслідують землю й насолодяться багатствами

світу, а нечестиві загинуть” [9, с. 308]. Наприклад, Володимир Мономах об'єднує, майже не змінюючи, псалми 33 та 36: “Не наслідуй лиходіїв, не завидуй тим, що творять беззаконня, бо лиходії винищені будуть, а ті, що надіються на Господа, заволодіють землею. Бо іще трохи – і не стане нечестивого, шукатиме він місця свого – і не знайде [його]. А кроткі унаслідують землю [і] радуватимуться у тривалому мирі. [...] Лучче єсть у праведника мале, аніж багатство беззаконників велике. Бо рамена грішників сокрушаться, а праведників укріплює Господь. Так що нечестиві погинуть, а праведним він чинить милосердя і дає. Бо ті, що їх благословляє він, унаслідують землю, а прокляті ним – вигинуть. [...] Був я молодим і зостарівся, а не бачив я праведника ні покинутим, ні потомства його, щоби воно просило хліба. Повсякдень чинить милосердя і позичає праведник, і плем'я його благословенне буде. Ухилися од зла, вчини добро, шукай миру і йди за ним, і живи во віки віків” [3, с. 454 – 455]. Загалом із усього цього можна зробити висновок, що псалмічна традиція у творчості Володимира Мономаха спрямована, зокрема, й на ще одну стилістично-художню ціль: через контамінацію псалмів та особистого світосприймання досягається особлива, позначена високою релігійністю і гуманістичним пафосом, ампліфікація біблійного тексту.

У “Грамотці” (“Листі”) до Олега Святославовича окремі вірші псалмів вписуються у контекст поставленої у цьому документі (який ми й сьогодні можемо розглядати як і художній твір) ідеї: християнського прощення, братолюб'я навіть для того, хто убив твого сина на полі бою. Володимир Мільков твердить, що у цій пам'ятці “рядки, що вийшли з-під пера Мономаха, висловлюють почуття глибокого смирення і всепрощення. Саме з урахуванням такого християнського світовідчуження в оцінці подій проглядається логіка так званої теорії кар Божих. Загибель свого сина Мономах сприймає як покарання за протизаконне вторгнення у володіння Святославичів. Звідси й смирення перед праведним Судом Божим. Мономах відмовляється від помсти за смерть свого сина, і у формі прощення визнає “право Святославичів на їх волості в Руській землі, причому робить це, незважаючи на послідовний шерог поразок Олега – така центральна політична й етично-повчальна ідея епістолярної пам'ятки [9, с. 309].

Вступ до “Листа” має особливу форму, яка своєрідним чином повторює стилістичні особливості псалмів: перефразований 41/42 псалом (цитований також у “Повчанні”), де запитальна форма переходить у ствердну (“О много-страждальний і печальний я! Багато борешся ти, душе [моя з] серцем, і одоліваєш ти серце моє. Тому що [всі] ми тліні є, помишляю я: “Як [нам] стати перед страшним Судією, нам, що покаювання і замирення не прийняли між собою?”) [3, с. 462]. Від цитування першого послання апостола Івана (“Бо хто коли мовить: “Бога я люблю, а брата свого не люблю, – [се] лжа єсть” (4 : 20)) та евангелії від Матвія (“Якщо не одпустите ви прогрішень братові, то [й] вам не одпустить отець ваш небесний” (6 : 15)), які є своєрідними засновками

проблеми взаємин із опонентом, Мономах знаходить імператив для їх розв'язання за допомогою віршів із 36 та 132 псалмів: “Пророк [Давид] говорить: “Не наслідуй лиходіїв, не завидуй творцям беззаконня”. “Що єсть ліпше і краще, [як жити] браттям укупі” [3, с. 462]. У цьому ж “Листі” Володимир Мономах ще раз покликатиметься на псалом 50, коли казатиме Олегові Святославичу, що той, убивши “дитя моє і твоє” (йдеться про те, що князь Олег убив свого похресника – сина князя Мономаха) [3, с. 462], мав би сказати словами псалма “Я знаю, гріх мій завше єсть передо мною” [3, с. 463].

У “Молитві”, яку приписують Володимирові Мономахові (а вона поміщена у літописі безпосередньо за “Грамоткою” (“Листом”) до Олега Святославовича), прямих запозичень із Псалтиря немає; той, хто молиться, “звертається до Ісуса Христа, а також до пресвятої Богородиці з проханням утвердити його в розумі, пробачити прогрішення, помилувати загиблих і вбитих”. Дуже чітко звучить також тут і тема Божого заступництва: “Бог відає думки, звинувачує за чин, очищає гріхи, вершить суд сироті, вбогому й жебракові” [12, с. 296]. Деякі дослідники вважають, що ця “Молитва” не може належати Володимирові Мономахові, оскільки в ній зацитовано “Канон молебний”, який належить перу Кирила Турівського, який жив пізніше від Мономаха [див.: 4]. Однак ті ж елементи “Канону молебного” могли бути запозичені із невідомого на сьогодні джерела, яким скористався й Володимир Мономах – центонний принцип побудови твору є одним із характерних для середньовічної поезії.

Однак Петро Толочко помилково вважає, що “Молитва” Володимира Мономаха “створена на основі запозичень із Псалтиря, Пісної Тріоди, Акафісту Богородиці, що також зближує її з “Повчанням”, особливо з її першою частиною (курсив мій. – В. А.)” [12, с. 296]. Тут же зауважуються й стилістичні особливості, характерні для “Повчання”: “Звернення до Бога та Богородиці в молитві ніби чергуються, що нагадує стилістичний прийом “Повчання”. Майже дослівно в обидвох творах віддається хвала Господові за чоловічлюб'є” [12, с. 296]. Однак і справді, хоча в Мономаховій “Молитві” прямих запозичень із Псалтиря насправді не виявлено, можна б твердити, що цей твір, як цілісна структура, перебуває під безсумнівним впливом жанрової структури псалмів. Як і в псалмах, тут присутнє *прославлення* божества (йдеться, однак, про новозавітну традицію), зокрема й у тих парафразах, джерела яких у відомому на сьогодні молитовному дискурсі не виявлено, наприклад: “Надіє і покрове мій, не зневаж мене, благословенна! Тебе бо маючи за помічницю в печалі, і в болісті, і од усяких зол, я славлю тебе, преоспівана” [3, с. 464]. Можливо, як пише П. Толочко, що Мономах “міг і свідомо завершити свої твори цією молитвою, яка стала своєрідним апофеозом його духовного заповіту” [12, с. 297].

Ігор Набитович наголошує, що “послугуючись евангельською метафорикою”, можна твердити, що “сама Біблія і антична культура були тими двома половинками

дводольної зернини, яка впала на благодатний ґрунт і з якої виросла уся європейська культура. Біблія в українській культурі, й, беручи вужче, художній літературі (які є невід'ємними елементами культури європейської), завжди була одним із найпродуктивніших, найжиттєдайніших джерел” [10, с. 127]. Якщо ж ідеться про Псалтир – одну із важливих книг Святого Письма, то можна твердити, що він був одним із важливих факторів становлення християнства в Русі-Україні, а водночас і відіграв неперевершену роль у становленні давньої української літератури. Особливе місце посідає псалмічна традиція у творчій спадщині князя Володимира Мономаха – і у “Повчанні”, і в “Листі” до Олега Святославича та, в латентному вигляді, і у “Молитві”.

Література:

1. Аверинцев Сергей. Вслушиваясь в слово: три действия в начальном стихе Первого Псалма – три степени зла. // Аверинцев Сергей. Связь времен. – Київ : Дух і Літера, 2007. – С. 23–30.
2. Василевская Ирина. Псалтирь в славянской духовной практике // Материалы Седьмой Ежегодной Международной Междисциплинарной конференции по иудаике. – Выпуск 6. – Москва : Институт славяноведения РАН; Сэфер, 2000. – С. 116–122.
3. Володимир Мономах. Поучення. Грамотка до Олега Святославича. Молитва // Літопис Руський / Пер. Леоніда Махновця. – Київ: Дніпро, 1989. – С. 454–464.
4. Воронин Н. Н. О времени и месте включения в летопись сочинений Владимира Мономаха // Истрико-археологический сборник. – Москва, 1962. – С. 265–271.
5. Горський В., Вдовина О., Завгородній Ю., Киричок О. Давньооруські любомудри. – Київ: Видавничий дім “КМ Академія”, 2004. – 304 с.
6. Грушевський Михайло. Історія української літератури: в 6 томах, 9 книгах. – Т. 2. – Київ : Либідь, 1993. – 264 с.
7. Копреєва Т. Н. О жанре “Поучения” Владимира Мономаха // Труды отделения древнерусской литературы. – Ленинград : Наука, 1979. – С. 94–108.
8. Лихачев Д. С. Комментарии. // Повесть временных лет. – Москва, 1950. – С. 203–484.
9. Мильков Владимир. Религиозно-философское воззрение Владимира Мономаха. – Київ: Видавничий дім “КМ Академія”, 2006. – С. 305–329.
10. Набитович Ігор. Універсум *sacrum* у художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму). – Дрогоби́ч–Люблін: Посвіт, 2008. – 600 с.
11. Протопопов С. Поучение Владира Мономаха // Журнал министерства народного просвещения. – 1874. – Ч. CLXXI. – Февраль. – С. 231–292.
12. Толочко Петр. О литературных трудах Владимира Мономаха // Слов'янськї літератури в європейській цивілізації. – Київ: Київський інститут “Слов'янський університет”, 2001, С. 283–297.
13. Чижевський Дмитро. Історія української літератури. Нью Йорк 1956. – 511 с.
14. Чепань Мирослава-Любомира. Ворожіння на Псалтирі як проективний тест у культурно-історичній психології / Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. Костюка Національної АПН України “Проблеми загальної та педагогічної психології. Том VI. Вип. 7. – Київ, 2012. – С. 345–353.

Євсебій ФРАСИНЮК

Г. С. СКОВОРОДА: ПІСНЯ 20-а – «САМ ТИ... ХРАМ ТА ГРАД»

Названою Сігор. У цьому маленькому, але високому градику, бенкетує Лот з дочками.

«Бог сидить на своїм святим престолі»;

(Псалтир: 47-9)

«... подібний до розумного чоловіка, який збудував свій дім на скелі» (Матей: 7-24).

«Хто зніметься для нас на небо (на гору Господню)...?» (Второзаконня: 30-12).

Хто серцем чистий і душею,
Броня йому не є необхідна,
Не потрібен шолом по шию,
Війна йому не потрібна.

Непорочність – це його броня,
І невинність – алмазна стіна,
Щит, меч, шолом – йому сам Бог.

О світе! Світе безпорадний!
Надія твоя у царях!

Думаєш, що берег сей безвадний!
Вихор розмете сей прах.

Непорочність – це Сігор тобі,
І невинність – двір на небесі.
Туди лети і там почи!

Свят сей град бомб не боїться,
Ні брехливих стріл,
І хитрих мін не страшисться він,
Завжди цілий і не горів.

Непорочність є той діамант,
І невинність є святий то град.
Туди лети і там почи!

В граді цім і ворогів люблять,
Добро роздають ворогам,
Для других здоров'я гублять,
Добрі не тільки друзям.

Де ж є такий прекрасний град?
Сам ти град, з душі як вигнав яд,
Святому духу храм та град

На основі оригіналу та перекладу В.Шевчука
упорядкував Євсебій Фрасинюк

Після найдавнішого і найглибшого екзистенційного запитання/теми – Чи може людина побороти смерть? – відповідь на яке Скворода подає в «Пісні першій» і не тільки, український мислитель складає і відповідь в світлі правди Верховної Мудрості/Бога, на наступне вагоме запитання/тему, не менш давнє, не менш глибше: **Хто/що може захистити життя людини?**

Здавалося б, що відповідь знаходимо в епіграфі та в останньому рядку першого рефрену **Пісні 20-ї**, яка (відповідь), спрощено, звучить так: Всі і все є в Божих руках. Але сумнів викликає остання цитата: «Хто зніметься для нас на небо?» Означає це, що в менталітеті люду існує глибоко вкоріненою потреба посередника-захисника-представника! Мабуть, такий менталітет є тільки фідбеком того глибокого, підсвідомого признання власних хиб, недоліків кожної людини зокрема, силою, яка на рівні мудрого усвідомлення власних – «сродних», як називає їх Скворода – умінь переходить в енергію, котра штовхає людину до досконалості в її вроджених здібностях. Ота химерна воля заслонує людині світло Правди, а оця, мудра, відкриває!

Структуру даного вірша складають чотири катрени, до кожного катрену додано тривіршовий рефрен, змінений певними нюансами після кожної

з перших трьох строф, а після останньої строфи замінений формою запитання та відповіді на вищезазначену тему цього лірично-розмислюючого дискурсу. В нумерології цифра чотири означає **творення**, архетипом якої є **трудівник**, а цифра три означає **самовираження**. З цієї точки зору коментар складається так: Людина може захистити своє життя, якщо трудитиметься над правильним творенням власного єства. Український поет-мислитель виражає це власним трудом над власним єством.

Перший рядок Пісні 20-ї є мудрою відповіддю не тільки на останню запитальну цитату епіграфа – Хто зніметься для нас на небо (гору Господню)? – але й на основне запитання понад двотисячолітнього поняття демократії – Хто може представляти людину? – і на вічне як людина, тим паче і сучасне запитання: Існує, чи може існувати бездоганна «броня»-оборона життя людини?

Наступні рядки першої строфи створюють моральний контур такої людини, в єстві якої відкривається і бездоганна «броня»-оборона її життя: **«Хто серцем чистий і душею,/ Броня йому не є необхідна,/ Не потрібен шолом по шию,/ Війна йому не потрібна./ Непорочність – це його броня,/ І невинність – алмазна стіна,/ Щит, меч і шолом – йому сам Бог»**. Тут український поет-

мислитель сугерує, згідно з християнською мораллю, і порожнистість мирських псевдовинахідок: *Найкраща оборона – це напад!* або *Мир захищається озброєнням!*

Головні атрибути людського єства – **непорочність** в значенні моральної чистоти, та **невинність** в значенні правдивого відношення до ближнього – це і є саме та непоборна «броня» в усіх його сенсах. Ці ознаки є джерелом волі правдивого, світлого шляху життя людини, по якому ступали і ступають як великі невідомі, так і славнозвісні творці, як невідомі, так і визнані герої, як древні мудреці-волхви, так і сьгоднішні тибетські монахи чи праведні отці.

Дилема непоборної «броні» набирає у другій строфі саркастичного загострення, викликаного, мабуть, тим, що причини і наслідки в своєму житті-бутті людина не починає шукати від себе: **«О світе! Світе безпорадний! Надія твоя у царях! Думаєш, що берег цей безвадний! Вихор розмете сей прах./ Непорочність – це Сігор тобі,/ І невинність – двір на небесі! Туди лети і там почи!»**

Надія на захист могутнього «царя» починає з переходу людства від теократичної форми урядування родом/народом до монархічної, умовно званої кінцем «золотого віку», а історично – кінцем найрозвиненішої аграрної культури енеоліту на наших теренах арійської культури. Глибокого значення наслідкам цього пагубного навіть і досьгодні менталітету надає Т.Г. Шеченко у його поемі «Саул». Скворода зводить такий менталітет до простого, але виразно-символічного значення: Прах проти вихору. Рефрен підкреслює, що названі вже моральні ознаки є сильнішими за будь-яку огорожу-оборону, бо не тільки захищають життя, але й надають йому і вічності – «двір на небесі». Двічі поет-мислитель радить ближньому своєму піднятися та затриматись на такому правдивому моральному рівні: «Туди лети і там почи!»

В третій строфі Скворода вважає, що символічне значення біблійного міста Сігор, де Лот врятувався з дочками від аморальних содомо-гоморовців, потребує додаткового уточнення: **«Свят сей град бомб не боїться,/ Ні брехливих стріл,/ І хитрих мін не страшисться він,/ Завжди цілий і не горів./ Непорочність є той діамант,/ І невинність є святий то град./ Туди лети і там почи!»** Треба зауважити, що всі ці сили, які здатні були знищити/спалити город, це сили зовні людини, котра захистилася в нім. Лот захистився від зовнішніх ворогів, але дружина його та дочки не повірили достатньо в Божий порятунок і погубили себе і рід. Означає, що від «ворога» зовнішнього можна захиститись, але від внутрішнього – ніколи, його треба не допустити діяти в власному єстві, яке постійно має бути непоборним-

святим градом, чистим-правдивим шляхом життя кожної людини, зокрема і всіх разом, щоб залишився цей «град»/єство «завжди цілий і не горів».

В останній строфі український поет-мислитель наголошує саме на цю ознаку єства людини, яка найяскравіше висвітлюється у відношенні до ближнього: **«В граді цім і ворогів люблять,/ Добро роздають ворогам,/ Для других здоров'я гублять,/ Добрі не тільки друзям./ Де ж є такий прекрасний град?/ Сам ти град, з душі як вигнав яд,/ Святому духу храм та град»**. Основа християнської заповіді – Люби ворога свого, як самого себе! – є очевидною. В сьгоднішніх відносинах, як між людьми, так і між народами, такий принцип часто тлумачиться як утопічний.

Але, якщо глянути хоча б одним оком на історію людства, то побачимо, що неправильний розподіл добра або жага до надмірного матеріального збагачення на землі породжували і породжують завжди «ворогів», а вороги діяли і діють, що загарбницькі нашествия на території чи на економічно-фінансові ресурси продовжуються і називаються нинішніми «царями» трішки інакше – геостратегічною рівновагою, – що від Вавилонського розселення, від бурхливо-нищівних набігів кочовиків до нинішніх міграційних чи терористичних рухів небезпека для життя, здається, зросла, а від Давидової пращі до наймодернішої ядерної ракети ніхто не додумався і не створив бездоганного захисту для людини, життя родів/народів навіть стало зовсім незахищеним, у кожного є своя «ахілхесова п'ята»!

Останніми рядками Скворода вселяє людині ідею поспробувати поставити своє єство на Правдиву/Божу путь, путь «Святого Духа»/Верховної Мудрості, значить очистити себе від отрути/зла, і стати, по-перше, собі непоборним «градом» та святим «храмом» світла розуму.

Вважаю, доречно б було закінчити захід такими давно прочитаними десь-то словами: «Якщо одну ідею/погляд підтримують тільки десять людей – це утопія, якщо підтримуватиме тисяча – це стане певним світоглядом, якщо станемо підтримувати всі, це стане дійсністю!»

Древні частоколи, рови чи фортеці надавали деяких життєвих шансів людям перед «ворогами», сьгоднішній арсенал зброї масового знищення не дає шансів нікому. В плінні історичного часу ця неймовірна нищівна сила має шанс тільки стати ще одним аргументом в такому майбутньому упорядкуванні Сквородинівської Пісні 20-ї: «Люду атомна бомба не є необхідна,/ Не потрібно йому зброї по шию,/ Війна йому не потрібна...»

Михайло Гафія ТРАЙСТА

У ХРАМІ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

«...як згадаєш, що ми одній матері діти,
що всі ми слов'яни...»

Тарас Шевченко

(з передмови до поеми «Гайдамаки»)

Подорожуючи до Клужу на духовний бенкет слов'янської культури, мені пригадалась розмова Тараса Шевченка з Миколою Костомаровим, який не був згідний, щоб поляки-католики були членами слов'янського товариства, яке вони разом з Миколою Гулаком задумали створити у вересні 1845 року.

«Ось тобі, бабо, й весілля! – спересердя ударив об поли сурдута Шевченко. – Ти, Миколо, хочеш, бачу, всіх слов'ян до попової хати навернути, най тобі біс!»

Минули ті роки, і «слава Богу, що минуло», коли ляхи боролись з козаками, тільки кобзарі в думках співають про те, «що давно діялось», а українцям, на жаль, випала доля знову захищатись від своїх «братів»-слов'ян, дасть Бог мине і це.

IX-й випуск «Днів слов'янської культури»

Відділення слов'янських мов і літератур філологічного факультету університету ім. Бабеша-Бойоя за фінансовою підтримкою Союзу українців Румунії та партнера мас-медіа телебачення Клуж, організували та провели з 26 по 28 травня міжнародну культурну подію «Дні слов'янської культури» (IX-й випуск), в рамках якої відбулися: Міжнародний науковий симпозиум «Діалог славистів на початку XXI століття»; концерт українських та російських віршів і пісень, в якому виступали студенти відділення слов'янських мов і літератур під проводом конф. д-ра Діяни Тетян, який відбувся 26 травня у залі «Емінеску» на філологічному



факультеті; концерт хорального ансамблю «Vocile Transilvaniei» («Трансильванські голоси»), який відбувся 27 травня в Клузькій унітаріанській церкві та екскурсія до міста Сігішори 28 травня.

Вже традиційний для працівників філологічного факультету IX-й Міжнародний науковий симпозиум «Діалог славистів на початку XXI століття» притягає велике число славистів (цього року 79) з України, Угорщини, Болгарії, Польщі, Росії, Словаччини, Грузії, Казахстану і, певна річ, Румунії.

Відкриття XI-го випуску Міжнародного наукового симпозиуму «Діалог славистів на початку XXI століття»

На відкритті Симпозиуму прозвучали вітальні слова на румунській та російській мовах представників деканату філологічного факультету лектора д-ра Каталін Балаж та продекана філологічного факультету конф. д-ра Йона Доріна Кіри. Учасників також привітав голова Союзу українців Румунії Мирослав Микола Петрецький: «У першу чергу дозволяйте мені висловити своє задоволення бути разом з вами на такому грандіозному заході, який проходить у одному з головних культурних центрів Румунії, яким є місто Клуж-Напока, і зізнаюсь чесно перед вами, що переживаю велике хвилювання, не тільки завдяки важливості цієї події, але і завдяки тому, що я є одним з випускників університету ім. Бабеша-Бойоя.

Минулого тижня під час засідання Президії Союзу українців Румунії члени президії уповноважили мене передати вам своє задоволення бути вашими партнерами і брати участь у цьому важливому для нас всіх Симпозиумі.

Хоч я і не такий старший віком, але завжди говорю, що міжнародні заходи єднають народи і держави. Цей факт мені підтвердив учора заступник Міністра закордонних справ Румунії, який сказав, що стосунки Румунії з сусідніми державами ніколи не були такими добрими, якими вони є зараз, і підкреслив, що такі події єднують громадян з різних держав і зміцнюють відносини між їхніми державами, піднімаючи їх на інший рівень.

Ще хочу сказати, що збірник доповідей симпозиуму, який ми видаємо, є доказом великої, нелегкої вашої праці, а Союз

українців Румунії популяризує ваш труд по всій українській діаспорі світу, від Росії до Америки.

Дякую вам за запрошення та велику присутність учасників, це свідчить, що ми всі підкладаємо плече і піднімаємо рівень цього Симпозиуму. Запевнюю вас, що як я, так і провід Союзу українців Румунії і надалі будемо підтримувати такі заходи, про які треба, щоб дізналась вся українська діаспора і весь світ, і щоб ми всі мали чим гордитися».

Лектор д-р Каталін Балаж у своєму вітальному слові висловила подяку Союзу українців Румунії за фінансову підтримку події: «Щиро дякую і цього року Союзу українців Румунії, представленому головою паном Миколою Мирославом Петрецьким, а також і Клузькій повітовій організації Союзу українців, представленій паном лектором д-ром Іваном Гербілем, за щедру фінансову підтримку, надану для організування цього заходу, знаючи які витрати передбачає захід такого масштабу».

Пані Каталін Балаж згадала і про започаткування цієї важливої події: «Пані Місіріянцу була разом з нами від самого початку і підтримувала нас, тому годиться висловити їй нашу щирою подяку тепер, коли сповнюється 10 років від започаткування у Клужі цих заходів. Сьогодні відбувається вже IX-й випуск «Днів слов'янської культури» і V-ий випуск «Діалогу славистів на початку XXI-го століття», тому що попередні випуски Симпозиуму називались «Європейська славистика сьогодні» та «Традиція і сучасність в славистиці». Запримічаю з великим задоволенням, що багато з вас, присутніх у залі, були разом з нами і на попередніх випусках, за що я щиро вдячна вам і рада, що разом з нами і цього року, ви – наші колеги з Румунії, і з-за кордону. Вітаю присутність учасників з українських Чернівецького та Київського університетів, з Великотирновського університету «Святих Кирила і Мефодія» (Болгарія), з Будапештського університету ЕЛТЕ, з Кишинівського університету та інших закордонних університетів, а також і присутність колег з Бухарестського, Ясського, Тімішорського та Клузького університетів. Цього року записалось 79 учасників, яким щиро дякую за їхні зусилля».

Продекан філологічного факультету конф. д-р Йон Дорін Кіра також висловив подяку учасникам і підкреслив вагомість Симпозиуму: «Так само, як і минулого року, на VIII-му випуску Симпозиуму, хочу запевнити вас, що ми всі, як педкадри так і студенти, гордимось, що наш факультет займає у галузі філології перше місце в Румунії і знаходиться між першими 150 факультетами світу, відповідно до міжнародних рейтингів університетів по спеціалізаціях. Клузька філологічна освіта має міжнародне визнання. Сьогодні філологічний факультет є замком академічної демократії, є місцем, в якому живе

творчий дух і поважається відкрита конкуренція, місцем, в якому дослідження є фундаментальним компонентом нашої діяльності, місцем, в якому дослідження є критерієм оцінювання академічного успіху, місцем, в якому ми прагнемо забезпечити підготовку висококваліфікованих людських ресурсів, місцем, в якому наукове дослідження є перш за все професійним обов'язком.

Ми зустрічаємось в інституції, яка гарантує успіх цього Симпозиуму. Маємо нагоду знову, на IX-му його випуску, підкреслити значення і консистенцію слов'янської культури, а ваша присутність робить нам честь і в той же час є гарантією успіху Симпозиуму, який залежить від праці і зусилля тих, хто планував і зорганізував цю зустріч, програма якої є дуже багата і різноманітна: основні доповіді, секції лінгвістики, літератури та міжкультурного діалогу. Так само, як і в минулих випусках, я вдячний організаторам симпозиуму, членам відділення слов'янських мов і літератур за те, що роблять честь філологічному факультету, організовуючи такі зустрічі, які дають нам нагоду поділитися думками, досвідами і, чому б ні, навчитися один від іншого. Слов'янський діалог завжди був надзвичайною нагодою, в якій дискусії прогресували у позитивній взаємодіючій манері...»

Пленарне засідання та секції симпозиуму

На пленарному засіданні виступали: Людмила Ткач, професор Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, з доповіддю «Значення лексикографічних джерел для дослідження культурологічних аспектів історії слів в українській мові»; Леонте Іванов, професор Ясського університету ім. Александра Йона Кузи, з доповіддю «*Destinul manuscriselor dostoevskiene*» («Доля достоевських рукописів»); Вірджінія Мирославська, професор Великотирновського університету «Святих Кирила і Мефодія» з доповіддю, на болгарській мові, про болгарські та російські імена місцевостей у слов'янських провінціях; Вікторія Лебович, професор Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша, з доповіддю «*Приезжий из столицы*» і «*Ревизор*».

Після Пленарного засідання учасники розійшлися по секціях (лінгвістики, літератури і культури та діалогу культур), де виступали зі своїми доповідями.

Після закінчення симпозиуму д-р Каталін Балаж сказала: «Всі учасники прийшли з новими ідеями та інформаціями, переконані в тому, що дискусії, які мали місце в ході семінару, були конструктивними і стануть відправною точкою для майбутніх досліджень. В якості організаторів дякуємо вам за участь і надіємось продовжити такі зустрічі, які дозволяють нам працювати у галузі слов'янського дослідження».

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XX)

Фольклористика. 2. Польові обстеження

Згідно із загально визнаним принципом, фольклористика складається з двох видів діяльності: 1/ фольклористичні польові обстеження (рум. cercetări folclorice de teren) і 2/ наукове осмислення різних аспектів фольклору. Перший вид фольклористичної діяльності передбачає обстеження на місцях живого побутування фольклору, записи (у новіші часи – аудіо- чи навіть відеотехнікою) з уст виконавців пісенної, прозової й іншої творчості, наукову паспортизацію записаного (місце і дата запису, інформація про виконавця, його репертуар, нагоди виконання ним пісень, казок тощо), перепис начисто всього записаного і його тезаврування (уведення у відповідні фонди профільного інституту, скажім, інституту фольклору, університетської кафедри, якої-небудь іншої установи чи приватного (особистого) фонду). Якщо декому із збирачів фольклору вдасться і надрукувати дещо із ним записаного, то це становить ідеальне увінчання його польової праці. Таких осіб зазвичай зачисляють до *записувачів* або *збирачів* фольклору (рум. culegători de folclor).

Другий вид фольклористичної діяльності – суто науковий. Він передбачає вивчення фольклорних явищ. Дана діяльність може проявлятися уже із польових обстежень (спостереження найрізноманітніших закономірностей живих традицій, їх зв'язок з минулим і майбутнім живим побутуванням фольклорних явищ, їхнє зональне, національне чи позанаціональне проявлення тощо). Загально відомо, що достовірними доказами правоти фольклористичних наукових досліджень є факти, почерпнуті з живого побутування фольклору. Осіб, які спроможні по-науковому висвітлювати фольклорні явища, зачисляють до категорії фольклористів. Щоправда, поміж ними буває і категорія, так би мовити, «бібліотечних фольклористів», які зроду-віку не спостерігали живе побутування фольклору, не записали хоча б один твір з уст народу, але досліджують фольклорні теми на основі друкованих матеріалів приблизно так, як досліджують літератори творчість письменників на основі їхніх друкованих творів. Ніде правди діти, що і серед «бібліотечних фольклористів» існували, існують і сьогодні авторитетні науковці. Це залежить, по-перше, від специфіки досліджуваного ними фольклорного жанру чи виду, а, по-друге, – від їхньої солідної наукової формації. Вповні переконливим є приклад В.Проппа, який написав знамениту свою працю *Морфологія казки* (1928) на основі друкованих матеріалів. Це настільки цінна монографія,

що, будучи «відкритою» Заходом аж в наші дні, обумовила постання нового напрямку у світовому дослідженні жанру народних фантастичних казок. Інший приклад такої категорії фольклористів – це не менш знаменитий науковець Арнольд ван Генепп (1873-1957), праця якого *Les rites de passage (Переходові ритуали, 1909)*, що постала на основі друкованих джерел, практично, з усього світу, є «настільною книгою» у дослідженні даних явищ будь-якого народу.

Польові обстеження фольклору слов'янських нацменшин Румунії проводилися, як уже відзначалося у попередній статті даної рубрики, згідно із положеннями Асоціації славистів Румунії, наукові плани якої передбачали вивчення і народної творчості даних нацменшин. Збиранням російсько-липованського фольклору липованських поселень Молдови та Добруджі протягом тривалого періоду ретельно займався нині покійний викладач кафедри російської філології Михайл Марінеску, який видав збірку зібраних ним липованських пісень-частушок¹, надрукував румунською мовою обширну наукову розвідку про липованський фольклор Румунії. На цю ж тему він захистив свою докторську дисертацію². Покійного професора тієї ж кафедри Ніколае Рошіяну своєю порівняльною працею про російський епос і румунську народну баладу³, захищеною в Москві (1974 р.) докторською дисертацією, здійсненою під впливом *Морфології казки* В.Проппа⁴, його румунською мовою монографією про стереотипію казок⁵, як і теперішню професорку-етнолога і антрополога-компаративіста Антоанету Олтяну можна зачисляти до авторитетних «бібліотечних фольклористів»-науковців.

Більш-менш подібно поступали і викладачі кафедри слов'янських мов. Професор-полоніст, спеціаліст у давній румунській літературі і фольклористиці Іон Константін Кіцімія та полоніст-мовознавець Єлена Дебовяну обстежили говірку і фольклор одного південнобуковинського польського поселення і надрукували розвідку *Говірка і фольклор села Булай Сучавського повіту*. Викладачка болгарської мови та літератури Златка Юфу обстежила фольклор двох недалеких від Бухареста болгарських поселень Chiajna і Valea Dragului, на основі зібраних пісень написала докторську дисертацію, яку захистила після виходу на пенсію⁶. Деякі інформації про народні звичаї небагатьох чеських поселень Румунії наявні у польових обстеженнях чеської діалектної мови Теодори Александру. Фольклор словаків Румунії обстежив виходець словацької меншини,

викладач Тімішорського університету Павел Роскош у дисертації *Говірка і фольклор словаків Румунії*. Викладач же словацької мови і літератури бухарестської кафедри слов'янських мов-«бібліотечний фольклорист» Георгіє Калін захистив докторську дисертацію про опришківські словацькі пісні, написану на основі друкованих матеріалів, бібліотечних⁷. До «бібліотечних фольклористів» слід також зачислити викладача болгарської літератури Думітру Завера, який захистив дисертацію про болгарський опришківський епос⁸, та викладачку сербськохорватської мови кафедри слов'янських мов Вікторію Фринку, яка захистила дисертацію про Янку Хунедорського у фольклорі південних слов'ян⁹. Польові обстеження фольклору банатських сербів провів уродженець даної нацменшини, випускник бухарестського сербськохорватського відділення В.Бірта, який і надрукував збірник його записів.

Найбільшою й найтривалішою уваги надавалося систематичним польовим обстеженням (що у певній мірі проводяться і зараз) фольклору українських поселень Румунії з Південної Буковини, Мараморощини, Банату і Добруджі. Внаслідок тісного зв'язку із заходами керованого професором Міхаєм Поп Інституту фольклору стосовно дії поповнення фольклорних колекцій польовими записами, автор даної статті висунув ідею розпочинання «розорювання» «цілинної» царини українського фольклору Румунії у своїй статті з 1964 року, надрукованої в альманасі «Серпень», де коротке представлення українського фольклору Румунії закінчувалось закликом: «З метою систематичної публікації фольклорних творів (...) редакція альманаху «Серпень» звертається до всіх культурних працівників, викладачів мови та літератури, студентів та учнів і до всіх любителів народної творчості із закликом розгорнути записування зразків українського фольклору з Румунської Народної Республіки». З метою наглядного заохочування до статті додано записи з різних українських поселень Румунії¹⁰. З тією ж спонукальною настановою свою статтю *Про минуле і сучасне з уст народу* автор цієї рубрики закінчив зверненням до «записувачів фольклору» закликом «надавати особливу увагу народній творчості й записувати її». На основі взаємного порозуміння з нині покійним Михайлом Боднею,

який був асистентом кафедри і відповідальним редактором газети «Новий вік», у статті її автор підкреслював: «З метою систематичного вивчення українського фольклору на території РНР редакція газети «Новий вік» звертається до всіх любителів народної творчості із закликом записувати українські народнопоетичні твори. Записані зразки просимо надсилати до редакції. Кращі зразки друкуватимуться на сторінках газети». Наприкінці статті вказувалось, що слід записувати, як вишукувати найдосконаліші зразки, записувати тільки від виконавця слово в слово, без змін і добавок чи переключень, подавати пояснення незнайомих чи рідкісних слів, точну паспортизацію записаного тощо¹¹. Правдоподібно внаслідок цих акцій до редакції «Нового віку» почали надходити записи. Але не відомо мені зараз, з яких причин вони не друкувалися, як обіцялося, і записаних матеріалів більше не надходило.

Викладаючи протягом тривалого періоду курс українського фольклору, автор даної рубрики всіляко напучував і заохочував студентів збирати народну творчість. Деякі з-поміж них це робили, одні писали курсові та дипломні роботи, а інші, уже будучи викладачами, – науково-методичні роботи з фольклору для здобуття I-го викладацького ступеня. Всіма цими шляхами автор даної рубрики намагався створити своєрідну сітку записувачів фольклору, що далеко не здійснилось так, як бажалося.

Само собою зрозуміло, що паралельно з цими заходами автор даної рубрики ніяк не покладався на сторонню співпрацю, а з тих часів і довго пізніше намагався систематично проводити польові обстеження. Перше випробування цього виду діяльності відбулося ще на IV-му студентському курсі, коли збирав матеріали до дипломної роботи. Вдруге, уже асистентом, побував разом із Стеліаном Груєю-Яцентюком та Миколою Павлюком у кількох гуцульських селах Сучавського повіту. Далі, разом з діалектологом Миколою Павлюком об'їздив кілька сіл Добруджі (згодом, повторно побував у Добруджі уже сам) та Банату (який згодом обстежував кілька разів). Так само почергово проводив польові обстеження на Південній Буковині і Мараморощині.

(Далі буде)

Примітки

1 Зялєнья моя вишенка. Собрание песен липован, проживающих в Румынии. Составил д-р филологических наук Михаил Маринеску, Издательство Критерион, Бухарест, 1978.

2 Mihai Marinescu, *Lirica orală la lipoveni*. Rezumatul tezei de doctorat. Conducător științific: prof. dr. doc. I.C.Chițimia. Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1976.

3 Nicolae Roșianu, *Eposul popular rus și balada populară românească*, «Romanoslavica», IV (1960), p. 203-223.

4 Николае Рошіяну, *Традиционные формулы сказки*, Москва, Издательство «Наука», 1974.

5 Nicolae Roșianu, *Stereotipia basmului*, București, Editura Univers, 1973.

6 Zlatca Iufu, *Cântece populare bulgărești din comunele Chiajna și*

Valea dragului. Autoreferat, Tipografia Universității din București, 1973.

7 Gheoghe Călin, *Cântecele haiducești slovace* (Cu referințe comparative). Rezumatul tezei de doctorat. Conducător științific: prof. dr. docent Ion Constantin Chițimia, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1971.

8 Dumitru Zavera, *Eposul haiducesc bulgar*, Tipografia Universității din București, 1979.

9 Victoria Frâncu, *lancu de Hunedoara în folclorul slavilor de sud*. Rezumatul tezei de doctorat. Conducător științific: prof. dr. doc. I.C.Chițimia. Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1979.

10 Іван Ребошапка, *З народної скарбниці* // «Серпень». Збірка художніх творів та критичних статей, Літературне видавництво, Бухарест, 1964, с. 167-191.

11 Іван Ребошапка, *Про минуле і сучасне з народних уст* // «Новий вік», 16 травня 1964 р.

Іван ЛІБЕР

УКРАЇНСЬКИЙ МІШАНИЙ ХОР «ЗЕЛЕНА ЛІЩИНА»

(Продовження з № 263)

У грудні 1951 року із допомогою учительського колективу Копашильської семирічної школи, керіваної професором Романом Гордийчуком та його дружиною Олею Гордийчук, була зібрана значна група молоді села, яка і склала основу нового мішаного хору. Диригентом став автор цих рядків, Іван Лібер, один із перших випускників Сігетської української педагогічної школи, за ініціативою якого і була зорганізована перша репетиція. Так «народився» перший мішаний український хор у Банаті. Свою назву «Зелена ліщина» хор запозичив від однойменної популярної в Копашилі української народної пісні.

Завдання диригента, на перший погляд, було досить простим – учити людей співати, і він поставив собі за мету наслідувати свого професора співу Михайла Митринюка.

На репетицію зійшлося багато хлопців і дівчат. Першими співаками в хорі були учителі села: Горчинська Люня (чудова сопрано), Сметан Марія, Костюк Анця, Росада Марія, Цюбик Анна, Мойсюк Іван; вихователі: Кирита Марія і Дикун Анця; учні: Гордийчук Лариса, Бодня Марія, Пішта Марія, Баршай Василя; селяни: Савинець Василя, Свистак Настася, Свистак Марія, Столець Олена, Свистак Михайло, Попович Іван, Попович Юра (Продан), Шімон Федір.

Перша репетиція відбулася благополучно. Усі присутні раділи, що можуть принести користь суспільству у розвитку культури, а особливо української пісні, яку невдовзі можна буде почути не лише на весіллі та ночами по вулицях, як висловився один із починаючих хористів, але можна буде чути гарно вивчені пісні десь у культурному середовищі, зі сцени.

Відносно хорової праці велися широкі розмови, головню тими, хто мав нагоду чути десь пісні у виконанні добре підготовлених хорів. Під час вивчення головних мелодій всі були уважними, легко їх засвоювали, але коли справа дійшла до поділу на голоси, виникли перші труднощі, оскільки

такий спів був для хористів-початківців новим і невідомим. На початку їм було важко зрозуміти, що кожний голос має свою роль, свою партію, і при їх гармонійному поєднанні мелодія звучить гарно і приємно. Оскільки більшість хористів ніколи не чули таке виконання пісні, їм було важко уявити, як вона має звучати. Це завдання виявилось дуже складним, як для організатора і диригента хору, так і для самих хористів, і щоб досягнути бажаних результатів, треба було усім докласти багато праці і неабияких зусиль. І не так було важко поділити хористів на чотири голоси і вивчити з кожним його партію, як об'єднати всі голоси у спільну мелодію. Не маючи жодного досвіду багатоголосого співу, хористи плутались, збивались, переходили на



Ольга і Роман Гордийчуки

партії одне одного, і в найкращому випадку всі партії зводились до виконання загальної мелодії, тож можна собі уявити, як звучали перші спроби молодого хору співати на чотири голоси.

Ось такими були початки, складними, заплутаними, незрозумілими, але завдяки наполегливій праці і старанням диригента і хористів хор «Зелена ліщина», який в основному складався із селян і робітників, вийшов із ситуації переможцем і вже протягом десятиліть прекрасно виконує народні пісні, пісні українських і румунських композиторів, бере участь у конкурсах поряд із колективами високого рівня.

Невдовзі після заснування було зорганізовано перший виступ хору. Ця важлива подія, яка в певній мірі послужила перевіркою результатів роботи, відбулося під час відзначення дня народження українського поета Тараса Шевченка. А відбулася вона в одному із шкільних класів Копашильської школи. Невелика публіка, яка складалася головню із копашильських селян, зібралася з цікавістю побачити і послухати новий художній колектив. Із хвилюванням хор виконав традиційну для шевченківських святкувань пісню «Рече та стогне Дніпр широкий», яку, як виявилось, знала і небагатолюдна публіка.

Так відбувся перший виступ хору «Зелена ліщина», який протягом понад 60-літньої діяльності виконав величезне число пісень на різних сценах свого рідного села Копашиль, на повітових, державних та зарубіжних сценах, гордо несучи стяг української пісні у навколишній світ.

Першою народною піснею, яку розучили співати хористи, була пісня «Там за лісом, там за перелазом», яку диригент, у свій час, вивчив у Ужгородській гімназії. А пісню «Рече та стогне Дніпр широкий» повторювали кожен день в учительській кімнаті як одну із найважливіших в репертуарі молодого хору, бо її виконання було не тільки добрим тренуванням для співаків, а й завдяки її мелосу і змісту будило в людських душах сильні почуття. Вона чудово звучала на два голоси, що приносило слухачам неабияку насолоду і бажання слухати її знову і знову. Звичайно, учителька Люня Горчинська, яка володіла чудовим сопрано і прекрасно грала на роялі, створювала приємну атмосферу в учительській.

Потім поволі почали розучувати й інші пісні, збагачуючи репертуар хору, до якого згодом включили і декілька пісень на румунській мові, мелодії деяких з них диригент розбирав за допомогою скрипки.

Перші успіхи заохочували ще більше співаків до

праці. Згодом хор почав виступати частіше, головню на щорічних заходах з нагоди дня народження Тараса Шевченка, почав брати участь у різних конкурсах, організованих місцевими керівними органами, або й на вищому рівні. Один із таких важливих конкурсів відбувся у Тімішорі в 1953 році, коли копашильський колектив завоював третє місце між обласними колективами. Керівником мішаного хору в той час був учитель Іван Шмуляк, майбутній письменник і член Спілки письменників Румунії.

В 1957 році повернувся перший диригент, який на все своє життя залишається відданим цьому колективу.

З часом з'явилась можливість роздобувати українську музичну літературу як в Румунії, так і з України. Починають надходити різні обробки українських народних пісень, з'являються нові пісні на слова українських поетів Румунії. Так, 1960 року на сторінках української газети «Новий вік» авторською піснею «Ой весело стало жити і у нашій стороні» на слова видатного українського буковинського поета Степана Ткачука деб'ютує Іван Лібер. Треба відмітити, що газета «Новий вік» грала важливу роль для українства, поширюючи новини українського світу Румунії і не тільки.

Хор «Зелена ліщина» продовжував зростати не лише кількісно, але і якісно, і не в останню чергу завдяки доступності української музичної літератури, головню творів таких українських композиторів, як Леонтович, Богославський, Лисенко, Яценко та багато інших, а також і румунських, як Йон Віду, Музіческу, Діма, Кіріак тощо. І досьгодні у репертуарі «Зеленої ліщини» є пісня «Ой з-за гори кам'яної голуби літають» Леонтовича, «За горою високою голуби літають» Богославського та ін.

Відмітивши якісне зростання колективу, почали часто відвідувати хор «Зелена ліщина» румунські композитори. Хоч умови були не зовсім підходящими, робота хору постійно прогресувала. Набуваючи популярності, «Зелена ліщина» притягувала людей і постійно зростала кількісно, так що у другій половині минулого століття хор начислював 80 осіб. Таке число хористів середнього віку вселяло у керівників великі надії. За невеликий проміжок часу хор обійшов весь Караш-Северінський повіт, а потім перебрався до сусіднього Тіміського, щоб познайомити і цю територію з українською хоровою пісенністю, тим паче, що українство на цих теренах тягнулося від караш-северінського коріння.

(Далі буде).

Михайло МИХАЙЛЮК

«ГРУЯ – ЄДНАННЯ КАРПАТСЬКИХ ВІТРІВ...»

Поезії Стеліана Ґруї притаманний, ми б сказали, добрий неспокій. Бо в ній є ті джерела, знайти які допоможе читачеві серце. Поет – людина з щедрими розсипами душі – вводить його злетом окриленої думки у своєрідний світ.

Стеліан Ґруя поет виразної образної індивідуальності, цікавої метафоричності та художніх асоціацій. Він без вагання, і найчастіше вдало, поєднує контрастні, ніби несполучні елементи поетичною логікою. Це видно вже у програмному вірші «Автопортрет», який можна назвати поетичним кредо автора:

«Ґруя – єднання
Карпатських вітрів
й моносилабного крику
журавля».

Тяжіння до конденсованих художніх форм, до небанального бачення дійсності, до відкриття невидимого для звичайного ока смислу, його освітлення променем метафор та асоціацій – риси найкращих поезій автора збірки «Надра».

Проте не слід гадати, що поет витає тільки в абстрактних сферах. Сама назва збірки «Надра» свідчить, що поетове світосприймання живиться соками рідної землі, її добродайністю:

Вітчизна – це усміх людини,
Що крокує у поле безмежне,
Покрите солоними краплями поту,
І доглядом непохитного переможця
Поглядає на росисті лани,
Які найкращими своїми плодами
Б'ють їй чолом...

(«Вітчизна»)

Гортаючи збірку, переконусь, що Стеліан Ґруя залучає до свого поетичного світу нові емоційні та тематичні обрії. Художній напруженості, задумам підпорядковуються форма образного повідомлення, ритм, фоніка вірша («Голуб Пікассо», «І ніч, і птах Едгара По», «Змагання», «В кожному цвіті»).

Глибина художнього переосмислення традиційних тем і мотивів є одним з мірил таланту поета, особливо коли джерелом його натхнення служить фольклор. Стеліан Ґруя виріс серед буковинських гір, у світі легенд

і балад, народних звичаїв, повір'їв та обрядів. Вони поклали відбиток на поетичне бачення світу автором. Тому одна з його творчих удач, поетичних злетів став вірш «Голосіння».

«Голосіння» Стеліана Ґруї – це не звичайний переспів похоронного процесу за народним звичаєм. «Голосіння» – це твір, який збагачує «поетичний оркестр» автора збірки «Надра» новим засобом вираження. Поетичний матеріал ніби без опору підкоряється задуму, виструнчується в систему символів, переплавлюється в оповідь глибокого драматизму. Антропоморфічні елементи природи влітають у сумний хорал, підсилюють весь трагізм моменту.

У ґрунт буковинської народної міфології, природи, традиції міцно вкорінені й такі вірші як: «Олені», «Л. Р.», «Ми знаємо з дитячих років», «Кресаня», «Я знов цілую листя», «Кохана, дивися» та ін.

Поет – невтомний шукач щедрого «столітнього» насіння, насіння краси, він б'є у дзвін часу, як ті ковалі в крицю з вірша, який процитуємо нижче:

«Летять на південь знову журавлі,
Течуть ключі в безодні уповано,
А ми мрійливі і прудкі, кохана,
Бо на землі – б'ють крицю ковалі...

Кохана, б'ють вже крицю ковалі, –
Це нам вони кують мрійливі крила...
Ти, чуєш, як буяє в жилах сила?
Кохана, знов літають журавлі...

Звичайно, до збірки Ст. Ґруї «Надра» не входять довершені зразки лірики. Поет, прагнучи до незатертого, яскравого слова, до шокуючих асоціацій доходить до поетичних експериментів, а це подеколи утруднює спілкування з читачем. Стеліану Ґруї бракує не раз самодисципліни, влади над думкою, образом.

Але, в цілому, збірка Стеліана Ґруї – це книжка обдарованого поета.

Вона знайде шлях до серця читачів.

(Передмова до збірки Стеліана Ґруї «Надра»,
Критеріон, 1971)



Стеліан ҐРУЯ

АРС МОДЕРНА

Людина місить грудку глини,
Потім з цієї м'якої пасти,
Що пахне диким сіном полонини,
Моделює чудернацьких птахів.
Птахи мають тільки крила й дзьоби,
Ще мають птахи великі очі,
Виточені мізинчиком.
На перехресті дня людина чекає
Святого імпульсу життя.
Птахи піднімаються в повітря,
Коли глина на руках,
Проникає в суху шкіру,
Розпечена промінням золотим.
Та літають птахи десь далеко
І носять з собою запах
людської руки.

Й відбитки пальців – насіння
Безконечних райдуг голосистих –
Дотепні зв'язківці
Між полонинською глиною
Й безконежного світу Галактиками,
Птахи глиняні, з виточеним оком,
Володіють поглядом,
Всесвітом.

...А скільки на дні душевної ночі
таємних віковичних перехресть?
Щомиті там блиснуть сузір'я
З протуберанцями добра і зла
та впертість паломника;
мандрують аж до свідомості
і після тривалої битви
протуберанці-переможці
нагадують нам з дрожем
та з прадідівським стогоном,
що їх життя клекоче
в наших тимчасових серцях,
що гордість їх переростає,
а труни їх цвинтарні
закам'яніли в наших жилах...

Коли бачу скульптури Бринкуша,
Коли дивлюся драми Шекспіра,

Коли слухаю симфонії Бетховена,
Й коли сльоза кришталева
Борознує моє обличчя,
Стягнене від болю,
Коли читаю Шевченка. –
Я хочу вірити у бога.

ЧИСЛЕННЯ

Один – перетин,
Два – жорстоке сонце зневіри,
Три – проклятий трикутник насильства,
Чотири – божественна згода людини,
П'ять – фальшиві кінці простору,
Шість – клітка найкраща для всього,
Сім – зупинка синього вітру,
Вісім – ромбоїдна нікчемність митця,
Дев'ять – остання надія дурного,
Десять – умовний кінець людської
комедії...

Perpetuum mobile...

І ніч, і птах Едгара По,
І світле лагідне рондо;
Розумний птах - межа біди:
«Іди! Іди! Іди!»

Примара грається в диму –
Я крила чорні закручу,



Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Таємний голос в тишині:
«О, ні! О, ні! О, ні!»

І крук розумний мовить знов –
Тривога в тоні і любов,
І знов надія на душі:
«Спіши! Спіши! Спіши!»

Мій дух – володар тишини
І зморщене чоло на дні.
Суворий голос ізгори:
«Гори! Гори! Гори!»

Наречена у шибку б'є,
Буяє серце молоде,
А мудрий птах у тоні до:
«Не для рондо! Не для рондо!»

Іде з косою та стара,
Тихеньким кроком – Мармара,
І птах наказує все їй:
«Ще ні! Ще ні! Ще ні!»

ПАСТЕЛЬ

«Синхофазотрони
ревуць, як леви»
Іван Драч

Сміються й плачуть синхофазотрони,
Гойдаються грози на сміх.
Під сонцем – ті ж ідуть Нерони,
Дамоклів меч. Регрес. Успіх.

Цинізм і радість... Знов Нерони...
Дерева тривожні у небосхилі;
Сміються і плачуть синхофазотрони,
Танцюють феї... Трави похилі...

Немов Христос у розп'ятті,
Здригаються і терплять муки
Слова у атомній порі,
Бо довго плачуть, довго круки.

Гарне сказаніє помре
У вирі страху і розлуки,
Крізь фальш несуть свого хреста
На вівтар жертви – антизвуки.

Публікацію підготував
Микола КОРСЮК

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії



Крістіна Марія ФІРОЮ

Журналістка, поетеса, літературний критик, заступник голови Спілки письменників Румунії «Академус», Крістіна Марія Фірою народилася 27 квітня 1987 року в Крайові, переселилась до Бухаресту ради поезії, публікувала свої твори ледь чи не у всіх літературних журналах Румунії, отримала багато літературних премій і є авторкою поетичної збірки «De-a sufletu', de-a tine, de-a omu'».

Подаємо до уваги читачів «Нашого голосу» низку поезій Крістіни Марії Фірою у перекладі Михайла Гафії Трайсти.

А вона вигулювала свою ідею поміж квітами ромашки

Я сказав їй, що носить дощ
в синцях під очима,
А вона випнула груди
поміж тривогами душі.
Мій погляд набирив форму ідеї,
А вона виривала з прощання
шматки спогадів.

Ох, наскільки солодким було
моє повернення...

Я бив, наче дзвін, пору старіння,
Що спонукає маки до розквіту.

Я сказав їй, що носить дощ
в синцях під очима,
А вона вигулювала свою ідею
Поміж квітами ромашки.

Останній кінець – До кінця

Ніколи язичник не вмів пити,
Ніколи він не вмів кохати
До кінця –
До кінця.
Ніколи язичник не вмів пити,
Тільки ковтав, в'яжучи
слину до куточків рота,
Ніколи язичник не вмів кохати,
Тільки залишав свій плід

у лоні жінки,
приліплюючи очі
до кожного бюстгальтера,
зустрінутого по дорозі,

До кінця навіть не зумів
бути язичником,
До кінця став брутальним,
Ніколи зацікавленим,
Ніколи язичником.

Язичник помер,
випивши власну отруту
помилково, у чаші з напоєм.
І тільки тоді став кимось:
Останній кінець –
До кінця.

Жайворонок

коли тиша заснула,
народився, ось...
важкий крик сопрано,
що розбежила
останню завісу
перед великою порожнечою душі...
борючись з чеканням.
після години ночі, такої, як і всі,
пізно-темної,
сопрано відчула, як хрипота мозку
на першій ноті перервала її спів...
і тиша прокинулася відпочилою,
тому що якраз мало відбулись
прощання душі...
і тільки опісля...
жайворонок був створений

у вигляді барв і звуку
над Землею...

Обличчям до хліба

Коли не знаєш, що таке туга,
Відламай окрасць хліба
з твердою шкуринкою,

Черствою,
Намасти її смальцем
Чи маслом
І їж, бажаючи
Дитинства,
Якщо не твого,
То іншого,
Якщо знаєш його смак,
Якщо не твого,
Тоді
Божого.
І не молись, мов ідіот.
Не бачиш, що на тебе
не нападає туга?

Ліпше відламай окрасць хліба
З твердою шкуринкою
І біжи вулицею,
Поки зустрінеш тугу
За Господом Богом.

Опісля
Помолись
Тільки не перед церквою,
А перед окрайцем хліба
і тугою,
Щоб могли й інші їсти
Після тебе...

Іван АРДЕЛЯН

«Віч-на-віч зі свічкою...»

Деколи
Збираю думи в міхи,
Щоб не розсипалися
Поміж туманами,
Що не знаходять притулку
Поміж моїми словами...

Ковзаюся
сходами часу,
що ведуть поступово
до визволення моїх мрій.

Десь,
на дорозі,
зустрів долю,
що валилася
до горизонту
моєї істини.

Думи
й надії
залишили мене
на роздоріжжі,
щоб сам шукав
смысл моїх подій...

Колись
ти була чистою
й прозорою,
тримала мене за руку
в церкві
зі свічкою запаленою...

Колись
була простягнутою
під вербою
з плямою крові
на білій сукні...

Ви, дорогий мій Клепмуше Гаврило,
Прийшли до мене вперше у Кривий.
В тім часі пішки, мавши бойовий
Характер, що нас двох зразу здружило.

Ви лісоруб, я вчитель, та живий
В поезії купав нас час так мило,
Що кожне слово й камінь би ожило,
Бо і в Олімпі чули нас боги.

Щоб олівець й папір брали до рук,
Узяв вас у бригаду Кочержук.
Співали буки олівець мило.

Й чарує вдало, щоби ви з могили
Із нами, мов щоденно, говорили,
Щороку жвава пані Колотило.

Прийняли гарно ви мене в Сінаї,
До вас. Тоді я на курорті був.
Я вас читав й про вас немало чув,
Та все запитувався: «Що не знаю?»

В думках: «Які метафори позу,
Щоб витримати битву в словограї?»

Твій ніж,
що розколював
моє серце,
міряв думи
з відкритою совістю,
що ковзалася
поміж сльозами...

Коли прокинувся,
тримав тебе за руку
у церкві
віч-на-віч із свічкою,
що освітлювала
твої очі
з плямами гріхів...

Мої пісні,
наче хвилі ніжні,
линуть у світ,
до Бога,
може до Шевченка,
Франка,
чи до Ткачука,
несуть їм

мій палкий привіт,
щоб не забули
наш український рід...

На вулиці туги
моя тень відпочиває
в пилу спогадів.

Щоб відкрити
ворота мого життя,
шукаю ключі
у туманах забуття.

Десь у тьмі
запалилася зірка моя,
щоб вказати дорогу
до небесного Царя.

Зупинився
на своєму шляху,
щоб шукати
думи загублені...



Юрій ПАВЛІШ

ПРИСВЯТНІ СОНЕТИ

Бо з Масикевичем змоги безкраї
На ототожність, але і на зсув.

Прекрасну риму: «Зевсе – А повзе все»
(Нам говорити вдалося про це все)
Віршовано міг дати лиш Орест.

Ви, пане Масикевич, і в Сибірі,
У однастайності за власну віру,
Несли нелегко свій життєвий хрест.

Не розгадаю, у якій ти гамі
Живеш тепер, Василю мій, Баршай.
Ввійшов ти в копашильський небокрай
Присвятою із нотами й словами.

Ми в Копашилі маємо розмай –
Все наше рідне й миле до нестями.
Ти з клавішами граєшся й думками,
Й словами від душі про рідний край.

Васильчику, Василю, ми все діти,
Та знаємо роками скрізь радіти
І кожний має ряд своїх клавіш.

Ряд Баршай – у музиці заслуги.
Ряд Ковача – велична пісня Чуги.
Та моє і свій ряд Юрій Павліш.

Що робите, Сергію мій, Лучканін?
Ви з Києва, а я із верховин.
Були ми у готелі батько й син.
Я – так собі, а Ви усюди знаний.

Розмови наші мали вільний плін,
А всі слова святили спокій манни.
В розмові про мої в сонетах плани
Петрарку визвали на п'ять хвилин.

Казали Ви, що наступного року,
Тобто у цьому, з молодого строку
Нам подарує божественна скриня –
Мені дві сімки, а Вам дві четвірки*.
То ж вишлемо роки ми на шпацірки,
Бо зустріч лагодить Мойсей Ірина.

* В цьому році Юрій Павліш сповнює 77,
а Сергій Лучканін 44 роки.

Віргілій РИЦЬКО

ЛІТО

Жарке літо. Ось і довгождана відпустка. Вони їдуть на море. Зупинили машину край дороги, щоб стряхнути заніміння і подихати свіжим повітрям. Перед ними широкий лан соняшників. Він пішов збирати квіти для неї.

З краю дороги вона дивиться на його футболку, яка через спеку прилипла до тіла. Вона дивиться на його сильні руки, якими він ніби хоче обняти ціле поле квітів. Дивиться на його світле обличчя, осяяне усмішкою, схожою на пів сонця. В цю мить, здається, вона його кохає ще більше. Він нахиляється і констатує, що квіти не стурбовані дотиком його рук, обхоплює стебла, обриває листя, потім зриває їх і приносить їй як чергове освідчення в коханні.

Заплющивши очі, вона думає: літо, воно завжди дає можливість розкрити свою душу. Літо відрізняється від інших пір року. Воно велике, тепле і неспокійне. Літом можна кохати цілковито, без меж, кохати його глибоко і сильно, кохати його думкою і серцем, очима і душею. Літом можна йти аж на край світу, щоб сказати йому: «Ти – людина мого щастя».

Літом кохаю його щоранку, коли він веселий і говіркий, коли втомлений і мовчить, коли гарно сміється, коли має світлий погляд і не знає, що має найкращі на світі очі.

Розплющила очі. Спека втихомирилася, легкий вітерець колише її волосся. Перед нею великий букет соняшників. Букет такий великий, що видніються тільки його руки, а над ним – гарні очі.

Літом всі жінки означають кохання, а на морі завжди закохуєшся, навіть тоді, коли приїжджаєш з коханою. Літом віяння легкої бризи здатне заново винаходити кохання. Літом всі пахощі набирають форм жіночого тіла і виходять на бульвари, освітлені меланхолією, носячи в руках букети соняшників.

Приїхали до Констанци. Місто приймає в свої обійми, як щороку. Поселилися і вийшли на прогулянку. Глибоко вдихнули солоного повітря, що надходило від моря, перейшли бульвар з думкою знайти терасу і при столі випити холодного пива. Втамувавши спрагу, рушили до центра міста, від бувшого готелю Контіненталь по бульвару Томіс до площі Овідію. Люди з рушниками і парасольками

йшли на пляж. Минаючи прилавки і стойки з вареною кукурудзою, пряниками, бубликами і плачиндами, різними закусками і ласощами, вийшли на площу, на якій височів бронзовий Овідій у глибокій медитації, байдужий до людської гамірливої метушні. Напроти – людна тераса. Тут забарилися трохи довше.

Потім щодня ходили на пляж, загоряли на сонці і купалися в морі. Вечорами гуляли берегом, розважались в клубах. Одного дня, засидівшись напередодні в клубі до пізної ночі, прокинулись пізно, і все ж таки пішли на пляж. Простелили рушники на розпечений пісок, простяглися на них. Недоспана ніч давалась взнаки, і щоб не заснути він пішов до кіоска випити каву. Там випадково зустрівся з давнім знайомим. Сіли за стіл, почали балакати про те, про се, не помічаючи, як спливає час. Набалакавшись, розійшлися. Повернувшись до коханої, побачив, що вона спить, а її шкіра набула нездорового червоного кольору. Розбудив її, швидко зібрали речі і пішли на квартиру. Щоб якось зарадити сонячним опікам, від яких страждала кохана, він побіг до аптеки, купив необхідні креми і, послухавши пораду аптекарки, забіг до крамниці купити йогурт. Наступного дня вона не змогла йти на пляж і цілий день пролежала в ліжку...

Після обіду він вирішив прогулятися сам. З центра міста направився бульваром Мамає до зони відпочинку Сатул де Ваканце. Там було глітно і гамірно, люди змішались в хаотичний натовп, в повітрі сплїталися різні мелодії, які звучали з різних сторін, і запахи різних страв.

Йому хотілось залишитись самому. Погляд зупинився на вивісці «Каса Доброджане». Тут музика



Не плач, матусю, не ридай

Слова Володимира Сосюри

Музика Івана Лібера

Помірно

Не плач, ма-ту-сю, не ри-дай і не гу-
В піс-нях дзве-ні-ти-муть па-не-лі на свя-ті
До сон-ця здій-меть-ся ка-ли-на, в яр-ки збі-
6
би в сні-гах на-ді-ї. Як бі-лий цвіт са-
звіль-не-них лю-дей. І сльо-зи на мо-
жить з во-до-ю сніг, і брат се-стру, і
11
ди по-кри-є, я по-вер-нусь у рід-ний край.
їй ши-не-лі роз-квіт-нуть од тво-їх о-чей.
17
ма-ти си-на при-тис-нуть до гру-дей сво-їх.
Як бі-лий цвіт са-ди по-кри-є, я по-вер-нусь у
І сльо-зи на мо-їй ши-не-лі роз-квіт-нуть од тво-
і брат се-стру, і ма-ти си-на при-тис-нуть до гру-
22
рід-ний край.
їх о-чей.
дей сво-їх.

здавалась ніжною і гармонійною, як і та дівчина, що поралась коло печі з плачиндами. Дуже гарна, ідеальна...

Сів за стіл, звідки міг би любоватися нею, хоч місце не було зручне, не помічав нікого крім неї, відчував лиш запах жіночої появи. Спостерігав, як від кожного руху голови коливалось гарне каштанове волосся. В голубих, як море, очах відблискували вогники, погляд лагідний і невинний, а обличчя... Її обличчя випромінювало якесь магічне світло, здавалось нереальним, як малюнок. Уявляв її екзотичну

ходу, яка потрясла би будь-кого... Вона появилась нізвідки, як дощ на морі. Її запах, усмішка, жести, кольори, погляд, її генезис і дуалістичність були такими природними для неї і такими неймовірними для нього...

Пізньої ночі вона, його кохана біля печі з плачиндами із «Каса Доброджане», розтанула, розсипалась на тисячі елементів якогось пазлу, якого він так і не зміг зрозуміти. Залишився самий за столом в Сатул де Ваканце і думав про дорогу, про повернення додому.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОВЕРРОННЕН

(Прозова коломийка для душі і серця)

(Продовження з № 263)

7. Залом – страждання і радість мого дитинства

«Річка моя. Життя моє, де ж я так і чому забарився, чому так пізно прийшов до твого берега, теплого і чистого?»

О. Довженко

Дальше в долину, теж по лівий бік (по правому боці, можливо, Ронішора мала якийсь малюсінкий притічок) на кілька сотень метрів від національного шосе номер 18 знаходиться місце, яке називають Заломом. Це місце було стражданням і радістю нашого дитинства.

Саме тут, в Заломі, знаходився магазин для лісорубів, звідки можна було купити, без купонів, чорного чи сірого хліба, а деколи вдавалось придбати навіть кілограм цукру, рису, пшеничної муки вищого сорту, чи манної крупи, сала або олії. Також тут можна було купити гумові чоботи «Агріра», якими гордились лісоруби, бавовняні білі шкарпетки, яких наші матері розплітали, а потім ткали з них скатерки, верети та інші домашні вироби. Але для нас, дітвори, найбільшою радістю були різнокольорові банки з шербетом, коробки з рахат-лухумом, бісквітами, вафлями, цукерками та здоровенні куски халви та мармеладу, від яких ми не відривали очей, і весь час ковтали слину, поки продавець, вуйко Олекса Семенюк, якого всі називали магазіонером Олексом Міцяндером, відрізував для нас добрий кусень халви чи відкривав коробку солодоців і подавав нам.

Магазин мав яскраво виражений запах, якого я відчуваю і по сьогоднішній день, запах теплого хліба, змішаний із запахом соняшникової олії і запахом нових гумових чобіт.

Взимку із санчатами, влітку з великими червоними торбами чи військовими мішками на плечах, ми йшли бодай один раз в тиждень до заломського магазину, який зна-

ходився на відстані шести кілометрів від села.

Така подорож була для нас великою розвагою, машини проходили рідко і все асфальтоване шосе було нашим. Повернення додому було трохи важчим через важкі тягарі, яких ми, мов ті віслюки, несли на наших дитячих плечах. Подеколи нам вдавалось зупинити машину і для цього кожен з нас тримав у кишені трилейову монету, чи банкноту, але рідко вдавалось зупинити машину, а ще рідше водії брали від нас платню, тож гроші залишалися в кишені для наступної експедиції.

Пам'ятаю, одного разу нам вдалось зупинити машину і ми попросили водія підвезти нас до магазину. Водій, який не був з наших країв, висадив нас у фургон, і думаючи, що той магазин біля шосе, погнав собі. Господеньку солоденький, скільки галасу ми накоїли, коли побачили, що він не зупинив біля дороги, яка вела до магазину. Бідний водій аж тремтів з переляку, а коли відкрив двері фургону, то ми один за одним пострибали і, неперестаючи верещати, втікали, мов перелякані зайці.

Іншим разом я зі своїм двоюрідним братом Радолом після змагання з бігу згадали чи почули від когось, що якщо їсти цукор, то зникає біль в м'язах. Добігши до магазину, ми знайшли цв'ях, підійшли до мішків з цукром, які стояли складені один поверх іншого в кутку. В магазині повно людей – гамір, хто зверне уваги на якихось дітлахів, що вертяться біля



мішків. Ми хотіли зробити тільки маленьку дірочку в мішку, сподіваючись, що в наші долоні, тоненькою цівочкою насиплеться трішечки цукру, тільки для лікування болю в м'язах, та де... Раду черкнув цв'яхом по мішку, і з нього висипалось добрих шість-сім кілограмів цукру, прямо у тайстру з хлібом, яку тета Варвара поставила біля мішків.

– Най вам дасть Бог щастя, хлопчики! – поблагословила нас тета Варвара і, вхопивши тайстру на плечі, вибігла, як вихор, з магазину.

Люди розсміялись, а продавець спочатку хотів бігти за Варварою, потім передумав і зробив два кроки в наш бік. Ми стояли, як закам'янілі. Нарешті він махнув рукою і розміявся:

– Дивітса, люди добрі, який жеб (кишеню) учинили дяволи у міху, а Бог би вас побив з легінищами!

А Богові що було робити? Виконати прохання продавця і побити чи благословити нас, як прохала його Варвара? Мабуть, махнув і він на нас рукою і сказав: «Ідіть з Богом!»

Через роки Олекса Міцяндер, коли зустрівся з нами, згадував, сміючись, цей трафунок.

Теж тут, в Заломі біля магазину, знаходився дерев'яний будинок, в якому спали лісоруби, його називали баракою, стайня для коней та кузня. Трішки дальше стояв лісничий будинок, в якому мешкала сім'я лісника Михайла Копощука. Батько часто розказував мені, як, будучи хлопцем, служив у старого лісника Копощука і завжди говорив тільки добре про нього. Я часто ходив у гості до тети Морчі, лісничової жінки, з якою дружила моя мати, і вона завжди вгощала мене медом. Її дочка Оріся вчила мене майже півроку, коли наша вчителька Гафія Дзябенюк була у декретній відпустці, а коли я був у шостому класі, її син Костя теж вчив математики чи фізики – вже не пам'ятаю, але пам'ятаю добре його спортивний велосипед. Одного разу ми купили від лісника корову, яку звали Жужією. Я дуже не хотів, щоб батько купував корову з таким мадяризованим іменем, боявся, що на пасовиську будуть діти сміятися з мене, коли я буду гойкати: «Те назад, Жужі!», «Фарту, Жужі!», чи «Ступи лабу, Жужі!». В нашому селі корів «охрещували» такими іменами, як Вечеряна, Зоряна, Бриндуша, Міція, і ось тобі я – ні сіло, ні впало – зі своєю Жужією. Але корова виявилась дуже благою, і мені не треба було бігати і завертати її.

Пазаду бараки, протікав потічок Залом, який вливався у Ронішору, якою ми будемо подорожувати дальше до Облазу.

(Далі буде).

Михайло ВОЛОЩУК

Пригадав тебе

Пригадав тебе ще зрання,
Пригадав наші дороги,
Пригадав наше кохання,
Наші сили і знемоги.

Й так зайшов я в світ минулий,
Як закохана людина.
Й розбудив той час заснулий,
Щоб засяяв, як зіздіна.

Щоб побачить тебе знову
Молоду, веселу вволю,
І піти в пору ранкову,
Як колись, по наших полях...

І зайти у гай квітучий,
Чебрецю там назбирати,
І піти під цвіт пахучий
Й ту красу поцілувати.

І в тім сонячнім спокою,
Де немає смутку й злоби,
Тішитися із тобою
Тим, що серцю до вподоби...

Бо гаї, де ми ходили,
Де від цвіту їх п'яніли,
Де ми їхні співи вчили,
Без нас дуже посмутніли.

Я тому зайшов в минуле,
Щоб усе те пригадати,
Всі місця ті, де ми були,
Коли вміли ще кохати.

Нині перейшло все, зникло,
Одцвіли всі наші мрії,
Серце примирилось, звикло.
Зникли почуття, надії.

Але хоч літа минули,
Й вже на зиму похилились,
Рад, що ми ще не забули
Пору ту, як ми любились...

Корнелій ІРОД

ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 263)

2.

Серед тих, які лежали в «Неврозах», Скатеріна (Катя) Малек найбільше відрзнялася від решти «божевільних». Ще молода і вродлива жінка – було їй, мабуть, не більше 38-40 років, – вона постійно дбала про свій зовнішній вигляд: одягалася охайно, ледь помітно красила губи, своє мідно-золотаве волосся зачісувала у високий кок, курила, як майже всі ми, цигарки «Карпаць» без фільтру (не пам'ятаю, чи тоді появились вже цигарки з фільтром), носила гарний шовковий халат – власний, а не лікарняний, – здавалася відлюдкуватою й усамітненою, бо кілька разів у день сідала осторонь на якусь лавку й плакала. За ініціативою Леоніди Йонеску кілька з нас підходили до неї і, щоб розвеселити, починали підспівувати їй:

*Ой казав чоловік,
Щоб я яйця варила
І до нього говорила.
Я по хаті вальця, вальця,
А він каже: «Вари яйця!»*

або іншу веселу пісеньку:

*І лід тріщить, і вода плющить,
Ой кум до куми судака тащить.*

*Ти, кумушко, ти, голубушко,
Звари мені судака, щоб і юшка була.*

*І юшечка, і петрушечка...
Кума любя, кума мила, кума-душечка.*

І ми не вгавали, доки вона не починала, ще плачучи, сміятися.

– Ось так, товаришко Катю! – хвалив її Леоніда Йонеску. – Хіба можна?

Правда, кожний з тих, котрі лежали в секції доктора Паула Кортеза, мав свої причини, які привели його до «Неврозів». Про Катині причини ніхто нічого не знав, а я довідався про них пізніше, коли ми

сприятелювалися, і кілька років, приблизно десь до 1970-го чи '71-го я відвідував її досить часто. Жила Катя тоді на Бульварі Республіки (сьогодні – Карол I) у досить обширному півпідвалі, більш-менш напроти Вірменської церкви, але трохи ближче перехрестя бульвару з вулицею Каля Мошілор.

Одного дня Леоніда Йонеску порадив Каті Малек (гадаю, він покохав її) покинути лікарню на одну-дві години – він був певний, що прогулянка на волі заспокоїть її. Якщо Катя згодна, він пропонує свою машину, бо автобус... Вона відмовилася від його послуг, але послухалася дружньої поради і щонайменше раз у тиждень виходила на кілька годин у місто, звідки верталася справді спокійнішою і в кращому настрої. Лише одного разу, власне, був то останній раз, бо після того вона відмовилася покидати лікарню, аж до того дня, коли виписалася; отже тоді вернулася вона з міста блідою, якоюсь переляканою, і в глибокому стражданні повалилася на лавку перед «Неврозами» не просто плачучи, а таки ридуючи, аж захлиналася хлипанням. Ні наші стурбовані запитання, ні спроби заспокоїти її, ні *Ти, кумушко, ти, голубушко...*, ні *Кума мила, кума любя, кума-душечка* анітрохи не заспокоїли її. Катя ще довго плакала і лише пізно, схлипуючи й витираючи червоні від плачу очі, перестала плакати, але, охоплена німим сумом, дивилася кудись мимо нас. На наші настирливі запитання довідатись, що сталося, вона водно і вперто відповідала, що нічого.

А статися, певна річ, що сталося, але що саме?

Набагато пізніше, коли вся компанія «Сміхотерапії» покинула лікарню, і всі ми перестали вже бути «божевільними», а я часто відвідував її, Катя розказала мені, що їй трапилося того дня. Але щоб зрозуміти незвичність і трагізм пережитого тоді нею, мушу перш за все представити вам, хто така Катя.

А що саме знали всі про неї в лікарні? Знали, що Скатеріна (Катя) Малек – бесарабка, напіврумунка, а напівросіянка (хоч фамілія Малек швидше підказує, що вона чешка або туркеня, ким вона, мабуть, і була), дуже правильно говорила по-російськи й по-румунськи (без того твердого л, характерного росіянам). І більше нічого.

Решта «сторінок» її життєвого шляху відкрила вона мені з нагоди моїх майже тижневих відвідин. Здебільшого я знаходив Катю одну за своїм робочим столом (в ті роки заробляла вона свій насущний хліб роблячи для журналу «Магазин» ескізи, викройки та моделі жіночої одежі). Вечорами збиралися в неї кілька з численних її друзів і побували дві-три години при чорній по-турецьки звареній каві та при чарці чогось. Оскільки її фінансові можливості не дозволяли таких щоденних розходів, хтось із приятелів запропонував, щоб кожний гість, який відвідує Катю, приніс сто грамів кави або пляшку якогось напитку, бажано коньяку або хорошої водки, але можна й вина.

З-поміж знайомих з веселої божевільні відвідував її лише я; правда, кілька разів завітав і Тіті Єнаке, але згодом перестав, а один раз був зі мною у Каті і професор Октав Боянджіу. І все. Решта звичайних гостей були подружжя Йонеску (Думітру, котрого пестливо звали Моці, чудовий графік і ілюстратор книжок, його дружина Міріам, прекрасна й принадна єврейка, яка пізніше емігрувала спершу в Ізраїль, а відтак в США), Вірджіл Черчел, інженер, високий, носатий, худий та розтеліпаний, але симпатичний і веселий сміхован, М'єлу Лобда, колега Тіті Єнаке, котрий став викладачем румунської мови та літератури в Джурджу і навіть повітовим генеральним інспектором освіти. Приходили до Каті на вечірні зустрічі й інші, яких я просто сьогодні вже не пам'ятаю.

Коли були ми з Катею лише вдвох, вона мала іноді охоту довіритися мені. Одного разу Катя розказала дещо про прожиті нею роки в рідній Бессарабії. Коли було їй якихось дванадцять років, разом із старшим на кілька років двоюрідним братом переносили вулик з одного місця в інше. Вона спотикнулася, вулик упав і рій вилетів. Хлопцеві вдалося втекти, а бджоли накинулися на Катю. Майже сто бджіл ужалили її. Дівчина розпухла, мов пампушка, а лікар, котрого викликали швидко, повибирав жала, дав їй якісь пілюлі, але висловив сумнів, що дівчина виживе, бо, каже, від стільки отрути і віл здох би. А якщо буде Божа воля і дитина таки пройде це тяжке випробування, вона ніколи не хворітиме на ревматизм, зате ще замолоду можуть проявитися серцеві проблеми. Поки що, радіє Катя, щодо ревматизму лікар сказав правду.

Училася Катя в дівочому Кишинівському ліцеї, якого не знати чи закінчила. Але у шостому класі (нинішній десятий) полюбила вона Александра Кумпа-

ту, показного та чемного юнака, студента філософського факультету Чернівецького університету. Їхнє кохання вибухнуло так несподівано й сильно, що невдовзі заручилися й готувалися до шлюбу, хоч Катя ледве сповнила сімнадцять років. Але весілля таки не відбулося, бо – нещастя! – вибухнула війна, Александру Кумпата, Сандик, як пестила наречена його, був мобілізований і виряджений на фронт, звідки він так і не вернувся. Через два місяці сім'я одержала повідомлення, що Александру Кумпата поліг в бою. Катя вперше і, надіється, востаннє задумала покинути з собою, але жоден кишинівський аптекар не хотів допомогти їй здійснити свій задум.

Що я не зрозумів, але й не наважувався питати її: як пояснити, що лише після двох років від загибелі її Сандика, вона згодилася вийти заміж? Мабуть, відчай або сім'я примусили її, не знаю... Віддалася за мера Кишинева. «Затурканий москаль, – згадує Катя, – неотесаний, а дурний, як пень, якщо не був він навіть устані вивчити як слід румунську мову. Так на одному зібранні мер сказав тим кишинівцям, у котрих полупані хати: «Să beliți casele!», тобто: «Облупіть хати!»; він вжив, де не потрібно було російське дієслово *белить* (білити), через що й вийшло кумедне словосполучення. Після одного тільки року спільного проживання, вони розвелися, а в '44-му, при наближенні радянських військ, Катя покинула Кишинів і якийсь час жила в місті Ґалаць, а десь у 1950 році переселилася до Бухаресту. Її батьки не хотіли покидати своє господарство (здорова хата, город, сад, пасіка та ін.) і залишилися у Бессарабії, звідки, разом із тисячами співвітчизників, були вислані в Сибір. Тоді Катя не знала, чи батько й мати ще живі, чи ні. Так ніколи й не довідалася.

Чим саме займалася Катя Малек від 1944 року до 1951-52, як їй жилося – не знаю. Правда, я міг її запитати, але... Зате мені відомий незаперечний факт: із 1956 року, за міністра Леонтіна Сележана Катя працювала перекладачем у Міністерстві збройних сил, але ще до смерті міністра її перевели на посаду художника-модельєра в департамент військового постачання. (Катя: «Е, я там малювала підштанки, труси, солдатські сорочки, пілочки, кашкети, мундири...»). Можливо, якраз перехід на роботу нижчого рівня і незадоволення, пов'язане з цим, спричинили глибоке переживання і вкінці довели її до неврозу.

(Далі буде).

Дитяча сторінка

Степан ГРИЦЕНКО

Веселі віршики

Подарунок

Мамі в день народження додому
В подарунок фен приніс татусь.
Роздививсь його маленький Рома
І на кухню до матусі – шусь.
– Мамочко! Іди скоріш в кімнату,
– Радий хлопчик їй секрет відкрив,
– Подивися, там для тебе тато
Пилосос на голову купив!

Схожість

До молодих батьків зайшла сусідка:
– Іванко ваш – ну, вилитий татусь!
Такий же носик, щічки і борідка...
– Можливо, – татко радо усміхнувся.
– А от і ні! .. – малесенька Катруся
Ї собі з куточка голос підійма.
Іванко схожий більше на бабусю,
Бо в нього в роті теж зубів нема!

Надобраніч

Набридли казку, ось уже два роки,
Чита Катрусі баба перед сном:
«...І от, діждавшись вечора, з протоки
До щуки в гості припливас сом...
Надула враз Катруся губенята,
Ображено вона скривила рот:
– Бабусю, ніж старі казки читати,
То краще б розказала анекдот.

Міський хлопець

В село Теряшку з міста до бабусі
Із мамою прибув малий Сашко.
Цікаво там: свиня, корова, гуси...
З дійнички бабця цідить молоко.



– Пий молочко, – прохає бабця Зіна,
Тобі я в чашку налила свою.
– Я п'ю, бабусю, тільки з магазину,
А отаке ... з корови ... я не п'ю!

Знайомі

Ідуть бульваром внучка і бабуся.
Назустріч їм – з ковінкою старик.
Як тільки порівнявся, то Катруся
Вмить показала стрічному язик.
– Не можна з дідусем так жартувати!
Він же чужий, а ти – язик йому, –
Бабуся стала внучці дорікати,
– Чому ти так поводишся? Чому?
– Він полюбляє це! – сміється внучка,
– То, бабцю, лікар наш, дідусь Лука.
У дитсадку бере мене на ручки
І просить: покажи-но язичка.

Так буде швидше

Повернувся старший брат зі школи
І – до першокласника Миколи:
– Як у тебе успіхи, козаче?
Той скрививсь: – Не розв'яжу задачі!
– Добре, поможу я розв'язати –
Та й скоріш на вулицю гуляти.
А Микола тільки носом чмише:
– Ні, якраз не так було б скоріше!
Слухай-но, що я тобі скажу:
Ти розв'язуй – я допоможу!

Заспокоїв

На сина мати свариться у сінях:
– Де лазив, га? Дірки вже на колінах!
– Ну, що ти! – здивувався щиро Ваня. –
Та це ж не на колінах, а на штанях!..

Дитяча сторінка

Вчений кум

(Чеська народна казка)

Якось один чоловік віддав свого сина до школи.
Коли хлопець приїхав на літо додому, батько
розпитав, як у нього йде наука, і мовив:

– Хотілося б мені побачити, чого ти вже навчився.
Ходімо до кума, він дуже вчений чоловік, і ти з ним
побалакаєш!

Після полудня пішли вони до кума, посиділи,
попоїли, а тоді батько попрохав кума трохи вивірити
хлопця. Кум і спитав:

– А скажи-но мені, як зветься той звір, що ловить
мишей?

– Такий звір зветься котом, – відповів хлопець.
– Овва! Він зветься спритністю! – вигукнув кум.

Батько покрутив головою, а кум запитав:
– А як зветься те, на чому ми варимо їжу?
– Вогонь! – відповів школяр.

– Еге! – знову заперечив кум. – Ця
штука зветься пекучістю! Батько почав
хмуріти, а кум випробовував хлопця
далі:

– А як зветься ота хата, куди ми
звозимо снопи з поля?

Хлопець здивувався, що хрещений
питає його про таке, і відповів:

– Та стодолю ж!
Ба ні! Вона зветься достатком! –
засміявся кум.

Батько сидів мов на голках, та кум вів
своєї:

– А як зветься! те, що носить на собі
кораблі?

– Вода, – відповів хлопець.
– Гай-гай! – вигукнув кум і зацідив кулаком по
столу. – Та штука зветься могутністю!

Тут батько вже не втримався, узяв ціпка і добряче
відлупцював школяра. Хлопець гірко плакав.

Під кінець літа пішов хлопець разом із батьком до
кума попрощатися. Зайшли вони у двір і побачили,
що наймичка вибирає з кабиці попел, а під ноги
їй увесь час лізе кішка. Наймичка розгнівалася і
сипонула на кицьку попелом із лопатки. У попелі

лишилися розпечені вуглики, вони застрягли в
кішки на спині, і шерсть у неї затліла. Кішка наче
шалена шугонула до стодоли, полізла в солому, і
солома зайнялася.

Батько побіг у хату, хлопець метнувся за ним і
закричав:

– Ой-йой-йой! Спритність із пекучістю скочила у
достаток, біжіть мерщій з могутністю!

– Тю, синку, я тебе не розумію. Що сталося?
– здивувався кум.

– Спритність із пекучістю скочила у достаток,
біжіть мерщій з могутністю! – знов закричав
хлопець.

– Та я ж тобі кажу, що не розумію! – вигукнув
кум. – Кажі, що сталося?

Тоді хлопець сказав:



– У кішки загорілася шерсть, вона скочила в
стодолу, несить швидше воду!

Кум із батьком вибігли надвір, та стодола вже
зайнялася. Кум побивався, рвав на собі чуба і
голосив:

– І що це мені до макітри влізло, і чого це я вчив
тебе говорити не по-людськи? Оце мені кара!

– Авжеж, – мовив батько і відтоді не водив сина
до кума на іспити.

Дитяча сторінка

Павло ГЛАЗОВИЙ

Славний воїн Печериця

У зеленім чистім лузі,
Там, де тихо, як у вусі,
Недалеко від ріки,
В сяйві сонця золотого
Після дощичку рясного
Вранці вирости грибки.
Всі веселі та пригожі,
На малих хлоп'ятко схожі:
На голівках – шапочки,
Сині вічка, білі личка,
Сніжно-білі комірці.
Ще й пістоля носить кожне
На тоненькім ремінці.
Це тому, що недалечко
Від осмаленого пня
Проживала небезпечна
Мухоморська солдатня.
Без пістолів ті грибочки
Дня прожити не змогли б.
Був у них розумний батько –
Огрядний вусатий гриб,
Широченний, як копиця.
Його звали Печериця.
Захищати луг свій рідний
Вчив хлоп'ят він день у день:
Набивали у пістолі
То гороху, то квасолі
І стріляли у мішень.
Ще й співали на роздоллі
Бойових своїх пісень:
– Ми брати оружні,
Ми вояки мужні.
Нас нікому не здолати,
Бо ми дуже дружні.
Нам поганки не страшні,
Мухомори не страшні.
Не бувати їм ніколи
В нашій стороні.
А за лугом за зеленим
Недалеко від озер
У хатині дерев'яній
Жив Тупиця-бракон'єр.
Він зайчат малих стріляв,

Із озер тих рибку крав.
Навіть міліціонера
Не боявся, ненажера.
Раз увечері у ліс
Він дружків своїх привіз.
Натаскали купу хмизу
Й підпалили її низу.
Понад гаєм молодим
Повалив густючий дим.
Запищали сонні пташки,
Стало дихати їм важко.
Навіть білочка з дупла
Ледве-ледве утекла.
А дружки траву топтали,
Танцювали, гарцювали,
Доки, наче неживі,
Полягали в тій траві.
Не заснув лише Тупиця.
Вийшов з лісу освіжитись.
Сюди-туди носом тиць –
Та й добравсь до печериць
І швиденько, потихеньку
Всіх зібрав у козубеньку,
Щоб насмажити грибоків
Для своїх гульвіс-дружків.
А грибочки-печерички
Захиститись не змогли.
Спали міцно, непробудно,
Бо потомлені були.
Всі ж то хлопці славні
Й воїни хороші,
А не знали, що не можна
Спати без сторожі.
Навіть батько Печериця
Не зчинив тривогу –
В козубеньці аж на денці
Спав усю дорогу.
Притаскав усіх
Тупиця до своєї хати,
В миску висипав залізну
Й став їх полоскати –
Гарячушою водою
Як хлюпне та як лине!

Раптом батько Печериця
Як підскачить, як стрибне
Та як крикне:
– Ти осліп?
Ти куди це плещ остріп?
В тебе є у лобі очі?
Є у тебе голова?
Тут же славне та відважне
Наше військо спочива!
– Цить, мовчи! –
Тупиця каже.–
Зараз я все військо ваше
Сметанкою обілляю.
Я вас смажених люблю.
Печериця бракон'єра
В ніс пістолем як штовхне:
– Ти задумав нас поїсти –
Славне військо і мене?
Ми землею і водою
Будем битися з тобою.
Ти – нахабний бракон'єр,
Рибожер і грибожер!
Засміявся злий Тупиця:
– Хто ти будеш? Що за птиця?
– Я,– гукає Печериця,–
Всьому війську командир.
Ти до мене придивися,
Ти поглянь на мій мундир.
Він же в мене командирський!
В мене вигляд богатирський,
А у всіх моїх хлоп'ят
Пістолети аж до п'ят!
– Не горлай,– Тупиця каже.–
Я плював на військо ваше!
Зараз жару дам усім
Та з друзяками й поїм.–
Глядь – нема вже Печериці.
Опинивсь аж на полиці.
Любо збоку подивиться!
Повертай хоч так, хоч с'як –
Козакам усім козак:
Шаровари широченні,
В них кишені глибочені,

Дитяча сторінка

Два пістолі по боках
Ще й шабляка у руках.
Свита сіра, шапка біла,
Все до шмиги, все до діла,
Все у міру, все якраз –
Справжній Бульба Тарас!
Як гукне ж він та як свисне,
Та шаблякою як блисне,
Та пістолем як махне:
– Хлопці, слухайте мене! –
Встало військо Печериці,
Наче коване із криці,
В шароварах, у шапках
Ще й з пістолями в руках.
У шеренги розгорнулось,
Урочисто присягнулось:
– Батьку, станемо грудьми
За життя і волю ми!
Ми ж не з клоччя, ми ж не з вати,
Вмієм добре воювати.
Нам і горе – не біда!
Не страшна сковорода!
Краще вмерти в чесній брані,
Ніж пектися у сметані!
Ми постоїмо в бою
За свободу й честь свою!
Бракон'єр крутнувся швидко,
Враз підставив сковорідку,
Печерицю раптом – хап!
Та на сковороду – ляп!
А відважний Печериця
Вже нічого не боїться.
Він ногами тупотить,
Аж сметана хлюпотить.
Він підстрибує та скаче,
Примовляє: – Ну й гаряче! –
Витинає гопака
Та командує, гука:
– Гей, до бою! Нуте хлопці!
Он квасоля у коробці,
Он у підситку горох –
Все для наших перемог!
Набивайте у пістолі
Гречки, проса і квасолі,
Добре цільтеся лишень,
Бракон'єр для вас –
Мішень! –
Грізне військо Печериці

Зайняло усі полиці,
Позалазило в горшки,
В кухлі, глечики й миски.
Той, засівши у каструлі,
Б'є голівками цибулі.
Той близесенько підліз,
Б'є Тупицю просто в ніс.
Свищуть з кожного пістоля
Як не просо, то квасоля,
Як не гречка, то боби,–
Вміють битися гриби!
Бракон'єр по кухні скаче,
Крекче, стогне, ледь не плаче,
Славних воїнів ляка,
Підійнявши кулака:
– Ось візьму я капустину
Та на вас, як бомбу, кину.
Ваші голови й шапки
Розлетяться на шматки! –



Бракон'єр під стіл поліз,
Хустку витяг із кишені,
Прив'язав до друшляка
І, неначе прапор білий,
Із-під столу витика.
– Ой, здаюсь! Капітулюю! –
Перелякано гука.
– Хлопці! – крикнув Печериця,–
Бить лежачих не годиться! –
І гукнули всі: – Ура!
Нам додому вже пора,
Щоб погані мухомори

Не посіли наші гори,
Наші сонячні луги
Славне військо Печериці
Насміхається з Тупиці:
– Не кажи завчасно «гоп»! –
Та у ніс його, та в лоб.
Ухопив відро Тупиця –
Замість каски пригодиться.
Всунув голову туди,
Щоб схватись від біди.
А безстрашний Печериця
У куток шугнув, як птиця,
Підійнявсь на повний зріст,
Буряка хапнув за хвіст,
Розкрутив над головою
Та, неначе булавою,
Бах Тупицю ним у ніс!
І зелені береги.
Як застукані поганців –
Виб'єм клятих до ноги!
Поставали у ряди.
Всі вояки – хоч куди!
Сильні, мужні та пригожі,
На малих хлоп'ятко схожі.
Набакир шапки наділи,
Пістолети – аж до п'ят.
Ну такі ж уже чудесні,
Хоч виводь їх на парад.
Перед ними – Печериця,
Любо збоку подивиться!
Повертай хоч так, хоч с'як –
Козакам усім козак:
Шаровари широченні,
В них кишені глибочені,
Два пістолі по боках
Ще й шабляка у руках.
Славний батько Печериця
Хвалить воїнів: – Орли!
Оголошую подяку,
Ви мене не підвели.
Слава вам за перемогу!
Кроком руш! Тримайте ногу!
Рідний луг чекає нас.
Заспіваймо в добрий час!
– Ми брати оружні,
Ми вояки мужні.
Нас нікому не здолати,
Бо ми дуже дружні.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Сидір ВОРОБКЕВИЧ

БЕЗГЛУЗДІВ

СМІХОВИНКИ

(Продовження з № 263)

13. БОРОТЬБА З КОТОМ. ПОЖЕЖА В БЕЗГЛУЗДОВІ

Збіднів наш Безглуздів. Нігде не подиблеш корови, нігде овечка не заблєс. Зате по хатах, по коморах, хлівах та клунях розвелася така сила мишей та щурів, що хоч клади на віз та вези на торг. А такі вже ситі були, як годовані кабани! Через них трудно було й дорогу перейти. Дійшло до того, що ходили собі чередами серед білого дня на прохід.

Зачали бідкатися безглуздівці, що їм бідним робити із тою поганню! Що вже радили у славнім ратуші, що вже до інших сторонських людей висилали по пораду – ні, та й ні. Не переводилися ні миші, ні щурі. Навіть премудра голова, посадник Головатий, і він не здужав вирятувати села від тої пакісної череди. Але як то кажуть: де найбільша біда, там зараз і поміч близька. І на безглуздівських галапасів мусів прийти кінець. Не судилося їм безкарно по вік витинати гопки.

Раз якось занесло до Безглуздова сторонського купця: якогось словака, чи чеха. Їх багато вештається по світі з крамом на голові. То так один дістався до Безглуздова і спинився коло ратуша. На голові ніс він кіш, а під пахою визирало якесь чудо.

– А що ви там несете, купче? – питає його Головатий.

– Кота!

– Що то за крам? Як його продають – на кварти, чи на лікті?

– Кіт, дуже корисна звірина.

– Яка звірина?

– Де кіт, там із мишей та щурів і сліду не стане.

От, щастя саме в руки лізе! Отсеї саме звірини нам і треба – подумав собі Яремко.

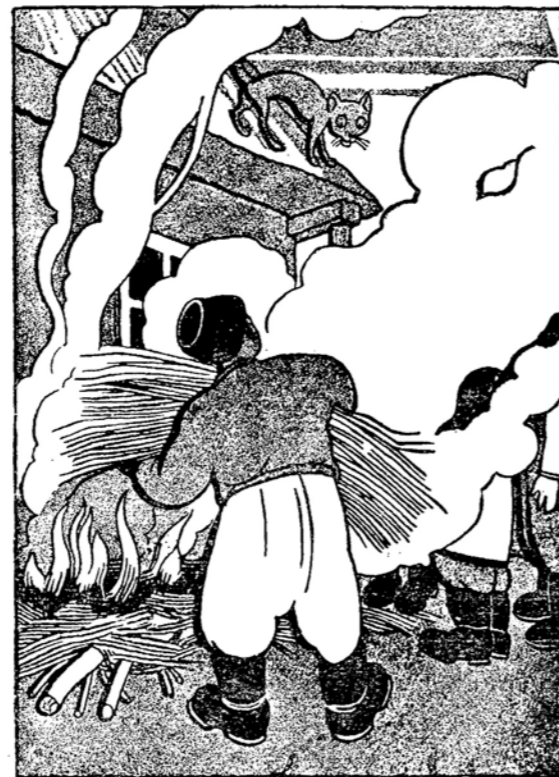
– А що, чи не продали б ви нам його?

– Чому ні? Купіть, не будете каятися!

Довго торгувала громада котиська, та вкінці добила торгу. Погодилися: купець здер добрий гріш, а громаді лишився вигоłodнілий кіт.

“Дорога рибка, але буде добра юшка”, думали собі міщани.

Не знали бідолашні, яке лихо собі купили.



Саме тоді переходила містом якась стара, беззуба, похнюплена бабище. Подобала на знахарку-відьму, як вже не на саму злющу бабу Ягу. Побачивши, як Безглуздівці впустили в один дім кота, почала руки заломлювати й верещати на все містечко:

– Що робите, нещасні, нерозумні люди? Та ж це грізна, страшна звірюка! Вона всіх вас, як той упир, подушить! Незабаром усім вам кінець буде! Вона весь ваш цвинтар засіє могилами.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Олексій СКОРОБАГАТИЙ

БІЗНЕС

Ціла громада засторопіла. Люди хапалися за чуби, вимикали собі волосся, несамовито кричали й заводили:

– Що ж нам тепер почати? Як позбутися лиха?

І в цій крайній нужді подав Головатий вельми добру раду:

– Цитуйте! Не великий страх! Ось вам моя рада. Підпалимо хату, то й позбудемося лиха.

Хто ж би на таку мудру раду не згодився? Ліпше ж згоріти одній хаті, як усім загинати! Зараз таки наносили соломи і так сильно стали піддувати грань, що від диму стали котитися їм сльози по обличчі. Такого жару додали, що стало б вола спекти, а не то ката. Знялася полумінь, обняла острішок.

Горять уже крокви, горять банти, дим клубами в'ється під облаки, а густий-густий, що сонечка Божого не видати. По других містах та селах люди гасять огонь, а безглуздівці тішаться ним, ще й підкладають та піддувають.

Але вражий кіт не сьогоднішній, не з одної нори миші їв! Як покмітила погань, що тут не переливки, то скоком та боком, та й опинилася вже на поді сусідньої хати і то саме хати посадника Яремка.

Підложили огонь і під неї. Гарно й вона горіла, тим гарніше, що на бантах висіла солонина, а від сала і полумінь товстішає. Хитрий котисько знов скрився до третьої хати, а люди давай і її палити: а далі четверту й п'яту, десяту, бо вже й останню. Тут уже кіт знемігся, і разом з останньою хатою згорів до останнього волосочка.

Із котом пропали у вогні й миші. Аж сумно глянути на румовища! Нігде нічого не видно. Із славного ратуша лишилася купа попелу. З млина не стало й сліду, лиш гребля вказувала ще на те, що там колись стояв млин. Пожар захопив і славний горіх, що то його хотіли напоїти раз славні міщани.

Що ж лишилося ще безглуздівцям? Нічого! Хиба брати торби та йти на жєбри!

(Далі буде).

Ми із кумом Миколою вечір коротали: Самогону другу літру дружно умовляли Та вели розмову жваву, як нам далі жити, Щоб фінансову проблему швиденько рішити. Мовить кум: «Давай у бізнес подамося разом! Я патент узяти можу, ти масш УАЗа. Під реалізацію наберем товару, І тоді ми заживемо, куме, без базару. Не прийдеться уже нам самогонку квасить – На столі буде «Смірнофф» і навіть ковбаси. Жінки й тещі перестануть пияками звати, Бізнесменами поважно будуть величати. Купуватимем костюми тільки від Армані, Бо ж «зелені» заведуться, а не гривні рвані. Покупем круті «тачки», щоб усім на заздристь, – Ото, куме, заживемо з тобою на старість! На курорт поїдем, звісно, тільки на Канари, Ти – без Галочки своєї, а я без Тамари. То буде їм покарання за всі оті лайки. Купим чорні окуляри, футболки від Найка, Знімемо дівчат жагучих, підем по стрип-барах, Погуляєм, як пани, на отих Канарах!» ...Хтозна, чи ще б довго ми бізнесом займалися, Якби наші благовірні в гараж не ввірвалися. У Тамари кочерга, в Галочки качалка – Справжній наряд поліції, бракує мигалки. Я по ребрах вже зловив, кум – по спині, бачу, – Втік я хутко на город та мало не плачу. Так поважних бізнесменів гідри пристрамили, Та найбільш сулії жаль, що вони розбили. Все, надалі на роботу не буду ходити – Нехай знає вража сила, як мужика бити!





ДНІ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
ZILELE CULTURII SLAVE
КЛУЖ-НАПОКА - 2016

